

ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE

Teoria, Prawo, Praktyka

Zeszyty Naukowe
Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW

Rada Programowa

József Hajdú, prof., Uniwersytet Szeged, Węgry
Inetta Jedrasik-Jankowska, prof., Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, Polska
Yves Jorens, prof., Uniwersytet w Gandawie, Belgia
Nicole Kerschen, prof. Uniwersytet w Paryżu, Francja
Mirostaw Księżopolski, prof., Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Simon Roberts, prof., Uniwersytet w Nottingham, Wielka Brytania
Krassimira Sredkova, prof., Uniwersytet w Sofii, Bułgaria
Tadeusz Szumlisz, prof., Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Polska
Andrzej M. Świątkowski, prof., Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska
Jerzy Wrątny, prof., Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie, Polska

Recenzenci współpracujący

Bożenna Balcerzak-Paradowska, prof., Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie, Polska
Zofia Czepulis-Rutkowska, dr, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie, Polska
József Hajdú, prof., Uniwersytet Szeged, Węgry
Inetta Jedrasik-Jankowska, prof., Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, Polska
Yves Jorens, prof., Uniwersytet w Gandawie, Belgia
Nicole Kerschen, prof. Uniwersytet w Paryżu, Francja
Mirostaw Księżopolski, prof., Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Grażyna Magnuszewska-Otulak, dr, Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Simon Roberts, prof., Uniwersytet w Nottingham, Wielka Brytania
Beata Samoraj-Charitonow, dr, Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Krassimira Sredkova, prof., Uniwersytet w Sofii, Bułgaria
Andrzej M. Świątkowski, prof., Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska
Tadeusz Szumlisz, prof., Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Polska
Jerzy Wrątny, prof., Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie, Polska
Cezary Zołędowski, prof., Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Maciej Żukowski, prof., Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Polska

Kolegium redakcyjne

Redaktor naczelna: *prof. UW dr hab. Gertruda Uścińska*
Sekretarze redakcji: *mgr Olga Kamińska, mgr Janina Petelczyz, mgr Paulina Roicka*
Redaktor: *mgr Beata Kaczyńska*
Redaktor statystyczny: *dr Zofia Szpieda-Lewandowska*

Redaktor tematyczny

Redaktor zeszytu: *prof. UW dr hab. Gertruda Uścińska*

Adres redakcji

Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka. Zeszyty Naukowe Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW

Instytut Polityki Społecznej UW
00-927 Warszawa, ul. Nowy Świat 67
tel./fax +48 22 826-66-52; +48 22 552-02-86
e-mail: zeszytynaukowezss@gmail.com <http://www.ips.uw.edu.pl/o-ips/zss/strona-5.html>

Numer sfinansowany przez Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego

Wersja papierowa jest pierwotną wersją czasopisma. Wszystkie teksty są recenzowane.
Artykuły zamieszczone w Zeszytach Naukowych ZZS IPS UW wyrażają opinie własne autorów.

© by Instytut Polityki Społecznej Uniwersytet Warszawski

ISSN 2299-2332

Projekt okładki: Krzysztof Janek

Skład i łamanie: Ewa Ryczywolska

Druk i oprawa:
Dom Wydawniczy ELIPSA,
ul. Inflancka 15/198, 00-189 Warszawa
tel./fax 022 635 03 01, 022 635 17 85
e-mail: elipsa@elipsa.pl, www.elipsa.pl

Spis treści

Gertruda Uścińska Od redaktor naczelnej Zeszytów Naukowych Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW „Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka”	5
Gertruda Uścińska Foreword by the General Editor of the Journal of the Department of Social Security University of Warsaw „Social Security. Theory, Law, Practice”	7
STUDIA I PROBLEMY	
Mirosław Księżopolski Zmierzyć emerytur gwarantujących utrzymanie poziomu życia w okresie aktywności zawodowej	9
Gertruda Uścińska Uwarunkowania prawne współczesnych systemów emerytalnych. Polski system emerytalny	17
Beata Samoraj-Charitonow Przeobrażenia polskiego systemu zabezpieczenia społecznego na przełomie wieków w kontekście bezpieczeństwa społecznego	28
Antoni Kolek Kierunki reform systemów emerytalnych w Europie Środkowo-Wschodniej w dobie kryzysu gospodarczego	39
Konrad Kijewski Przywileje w polskim systemie emerytalnym	45
Krzysztof Janek Polski system emerytalny na tle zagadnień ekonomii emerytalnej	52
Marcin Wojewódka Tryb wyłonienia i rola reprezentacji pracowników w tworzeniu pracowniczych programów emerytalnych	64
Yves Jorens Some preliminary remarks on LTC-systems	71
SPRAWY MIĘDZYNARODOWE (UE, MOP, RE)	
Janina Petelczyc Podwyższanie wieku emerytalnego w krajach europejskich	76
Paulina Roicka Bieżące działania Komisji Europejskiej w obszarze zabezpieczenia społecznego	83
Janina Petelczyc Nowe zalecenie MOP nr 202 dotyczące podstaw ochrony społecznej	93
Sylwia Rosocha Europejska Karta Społeczna w praktyce	96
ORZECZNICTWO	
Paulina Roicka Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE oraz sądów polskich	99
RECENZJE	
Janina Petelczyc Józefa Hrynkiewicz (red.), Ubezpieczenie społeczne w Polsce. 10 lat reformowania	107
Rafał Bakalarczyk Ville-Pekka Sorsa (ed.), Rethinking Social Risk in the Nordics	111
MISCELLANEA	
Paulina Roicka Dane Komisji Europejskiej o sytuacji społecznej i ekonomicznej w Unii Europejskiej	118
Olga Kamińska Aktualne problemy systemu zabezpieczenia społecznego. Aspekt unijny i krajowy. Rozmowa z prof. Gertrudą Uścińską ..	124
ROZMOWY Z EKSPERTAMI	
European debate and academic research on Social Security - An Interview with the International Experts of The Journal of the Social Security Department, University of Warsaw	129
KRONIKA WYDARZEŃ	
Krzysztof Janek, Olga Kamińska, Janina Petelczyc, Paulina Roicka Debaty studencko-eksperskie Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW oraz Studenckiego Koła Naukowego Zabezpieczenia Społecznego i Ubezpieczeń „Solidaritatis”	135
NOWOŚCI WYDAWNICZE	
Marta Witek Przegląd krajowych i zagranicznych nowości wydawniczych	153

Table of Contents

Gertruda Uścińska	
Foreword by the General Editor of the Journal of the Department of Social Security University of Warsaw „Social Security. Theory, Law, Practice”	7
STUDIES AND PROBLEMS	
Mirosław Książopolski	
The twilight of high replacement rate of pensions guaranteeing maintenance of income levels in during occupational activity	9
Gertruda Uścińska	
The legal base of the contemporary old-age pensions schemes. The polish old-age pension scheme	17
Beata Samoraj-Charitonow	
Changes in polish social security system at the turn of the XX and XXI century in a context of sense of term social security	28
Antoni Kołek	
The reform of pension system in Central and Eastern Europe during the economic crisis	39
Konrad Kijewski	
Privileges of polish pension system	45
Krzysztof Janek	
The polish pension system compared to selected issues of pension economics	52
Marcin Wojewódka	
The mode and the role of employee representation in the creation of occupational pensions scheme	64
Yves Jorens	
Some preliminary remarks on LTC-systems	71
INTERNATIONAL AFFAIRES (EU, ILO, CE)	
Janina Petelczyc	
Increase in the retirement age in European countries	76
Paulina Roicka	
The European Commission’s current activities in the field of social security	83
Janina Petelczyc	
Recommendation no. 202 concerning national floors for social protection	93
Sylvia Rosocha	
The European Social Charter in practice	96
CASE-LAW	
Paulina Roicka	
Jurisprudence of the Court of Justice of the European Union. Jurisprudence of the Polish Courts	99
REVIEWS	
Reviewed by Janina Petelczyc	
Józefa Hryniewicz (ed.), Social insurance in Poland. 10 years of reforming	107
Reviewed by Rafał Bakalarczyk	
Ville-Pekka Sorsa (ed.), Rethinking Social Risk in the Nordics	111
MISCELLANEA	
Paulina Roicka	
The European Commission data on social and economic situation in European Union	118
Olga Kamińska	
Current problems of social security system. The European Union and national aspect. Interview with professor Gertruda Uścińska	124
INTERVIEWS WITH EXPERTS	
European debate and academic research on Social Security - An Interview with the International Experts of The Journal of the Social Security Department, University of Warsaw	129
THE CHRONICLE OF EVENTS	
Krzysztof Janek, Olga Kamińska, Janina Petelczyc, Paulina Roicka	
Students and experts debate of the Department of Social Security IPS UW with cooperation of Students’ Science Club Social Security and Social Insurance ‘SOLIDARITATIS’	135
NEW PUBLICATIONS	
Marta Witek	
Review of polish and foreign new publications	153

Od redaktor naczelnej Zeszytów Naukowych Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW „Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka”

GERTRUDA UŚCIŃSKA
Instytut Polityki Społecznej UW

Oddajemy do rąk Czytelników pierwszy numer Zeszytów Naukowych Zakładu Zabezpieczenia Społecznego Instytutu Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego *Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka*. Jego zakres przedmiotowy będzie obejmował zagadnienia teoretyczne, prawne i praktyczne z tego obszaru. Ten periodyk naukowy powstał z inicjatywy studentów, magistrantów i doktorantów zajmujących się problematyką szeroko rozumianego zabezpieczenia społecznego, a także ludzi nauki, którzy uznali, że nadszedł czas na renesans kompleksowego podjęcia problematyki zabezpieczenia społecznego. Należy podkreślić, że inicjatywa ta jest wyrazem aktywności akademickiej młodych osób, wspartych doświadczeniem uczonych starszych stażem i tytułem naukowym. Jest to płaszczyzna zdobywania wyższego poziomu warsztatu naukowego i sposobu prezentacji swojej wiedzy na zewnątrz przez osoby młode, rozpoczynające swoją przygodę z tematyką zabezpieczenia społecznego. Wpisuje się ona w kontekst aktywności akademickiej, podejmowanej i realizowanej w takiej formie w innych obszarach naukowych na Uniwersytecie Warszawskim. Jest też dopełnieniem tytułów wydawniczych będących już na rynku.

Istota zagadnień i spraw z zakresu zabezpieczenia społecznego polega na tym, że w okresie stabilizacji społecznej i ekonomicznej oraz w dobie kryzysu, starzejącego się społeczeństwa i innych problemów społecznych wpływają one na życie wszystkich ludzi, począwszy od urodzenia aż do śmierci. Określają również sytuację prawną i społeczną osób pozostałych po śmierci żywiciela. Są zatem najważniejszym komponentem polityki społecznej.

Merytoryczna część prezentowanego czasopisma naukowego została przygotowana i opracowana na podstawie ostatnio podejmowanych działań prawnych i pozaprawnych dotyczących zabezpieczenia społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem podnoszenia wieku emerytalnego w Polsce oraz w innych krajach Unii Europejskiej. Trzeba bowiem pamiętać, że sprawy te są częścią integralną życia społecznego i zasługują na podejmowanie nie tylko w ujęciu krajowym, ale także unijnym, czy szerzej światowym. Potwierdzeniem tego jest fakt, że w ostatnich latach sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są nie tylko przedmiotem dociekań naukowych, ale także różnych debat i dyskusji publicznych.

Redakcja przyjęła, że czasopismo powinno realizować podstawowe założenia, takie jak:

- zwiększenie poziomu wiedzy na temat systemów zabezpieczenia społecznego wśród różnych odbiorców,
- podjęcie analiz prawnych, społecznych, ekonomicznych dotyczących różnych aspektów zabezpieczenia społecznego,
- wymiana informacji na temat aktualnych działań podejmowanych na poziomie krajowym i międzynarodowym w tym obszarze.

Pierwszy numer prezentuje zagadnienia emerytalne omówione w różnych aspektach: prawnych, społecznych i ekonomicznych.

W dziale *Studia i Problemy* omawiamy podjęte przez autorów – ekspertów w dziedzinie zabezpieczenia społecznego oraz doktorantów i studentów ważne zagadnienia teoretyczne, prawne i praktyczne dotyczące systemu zabezpieczenia społecznego, a w szczególności systemu emerytalnego. Teksty te odnoszą się nie tylko do sytuacji w Polsce, ale zawierają szerszą perspektywę i przedstawiają sytuację w innych krajach europejskich.

Ponieważ celem niniejszego periodyku jest przekazywanie wiedzy i informacji także o sprawach międzynarodowych dotyczących zabezpieczenia społecznego, w dziale *Sprawy Międzynarodowe* zostały przedstawione aktualne zagadnienia, którymi zajmuje się obecnie Unia Europejska, Międzynarodowa Organizacja Pracy i Rada Europy.

Analizy prawne wymagają przedstawienia oceny ich funkcjonowania, dokonanej przez sądy krajowe i międzynarodowe. Ważnym działem naszego czasopisma naukowego jest analiza orzecznictwa, w którym prezentowane są wyroki sądów polskich i europejskich z zakresu zabezpieczenia społecznego i ich wpływ na praktykę stosowania prawa zabezpieczenia społecznego (dział *Orzecznictwo*).

W celu wypełnienia funkcji informowania naszych Czytelników, czyli studentów, doktorantów, ludzi nauki i innych zainteresowanych osób, w dziale *Nowości Wydawnicze i Recenzje* zawieramy informacje o nowych książkach, a także artykułach publikowanych w czasopismach naukowych, ze szczególnym uwzględnieniem wydawnictw zagranicznych. Z punktu widzenia potrzeby uwzględnienia w naszych pracach naukowych i badawczych pozycji zagranicznych ten dział naszego czasopisma jest bardzo istotny.

Dział *Miscellanea* zawierał będzie rozmaite informacje dotyczące głównie funkcjonowania systemu zabezpieczenia społecznego.

W naszym odczuciu istotną częścią tego periodyku naukowego będą także *wywiady* z wybitnymi i uznanymi polskimi i zagranicznymi ekspertami (dział *Rozmowy z ekspertami*). Postaramy się w nich przedstawiać ich opinie w ważnych sprawach naukowych i badawczych oraz propozycje współpracy akademickiej, zwłaszcza studenckiej i doktoranckiej. Trzeba bowiem pamiętać, że studenci i doktoranci są główną siłą twórczą czasopisma.

Z kolei w *Kronice wydarzeń* będą przedstawione sprawozdania z debat akademickich i innych, które podejmują ważne sprawy z zakresu zabezpieczenia społecznego, organizowane przez Zakład Zabezpieczenia Społecznego IPS UW oraz Studenckie Koło Naukowe „Solidaritas”.

Inicjatywa podjęcia pracy nad nowym czasopismem naukowym zyskała poparcie i akceptację wybitnych ekspertów z kraju i z zagranicznych ośrodków akademickich, którzy ponadto wyrazili zgodę na współpracę w różnej formie. W związku z tym uznano, że niektóre teksty i opracowania będą publikowane także w języku angielskim. W pierwszym numerze pisma zamieszczamy tekst prof. Y. Jorensa na temat zagadnień dotyczących opieki długoterminowej, które będą przedmiotem zainteresowania autorów w kolejnych numerach. Przyjęto także zasadę, że wszystkie artykuły publikowane w tym periodyku będą zawierały streszczenie w języku angielskim.

Pismo jest otwarte na współpracę ze studentami, doktorantami i wyższą kadrami akademicką uczelni polskich i zagranicznych. Mając na celu jak najszerszą integrację rodziny europejskiej, specjalizującej się w problematyce zabezpieczenia społecznego w aspektach prawnych i pozaprawnych, zachęcamy do przedstawienia uwag oraz propozycji działań na przyszłość w celu rozwoju tego periodyku naukowego.

**Foreword by the General Editor
of the Journal of the Department of Social Security,
University of Warsaw,
„Social Security. Theory. Law. Practice”**

GERTRUDA UŚCIŃSKA
Instytut Polityki Społecznej UW

We are glad to present to our readers a new academic journal issued by the Department of Social Security, University of Warsaw, entitled *Social Security. Theory. Law. Practice*, which will cover in its scope the theoretical, legal and practical aspects of social security. The birth of this journal is marked by the engagement and initiative on the part of both the students, graduates and Ph.D. students interested in social security and the social security scholars postulating that there is high time for a renaissance in the complex approach to social security in its different aspects and dimensions. It is important to underline that this Journal is mostly the result of academic activity and research undertaken by young persons who were supported by experienced scholars and experts in the field as it aims to offer a platform for young promising scholars enabling them to gain a higher level of academic performance and to present the results of their studies at the early stage of their academic engagement in the field of social security. As such, the said initiative follows the projects at the University of Warsaw that are similarly organized and offers a new title in the field of academic research on social security legislation, theory and practice.

The core of the problematic of social security is that, in the developed economies, especially in the aging society and in the time of economic crisis, it greatly influences the lives of all people, from cradle to the grave. It also regulates the legal and social situation of the survivors after the death of breadwinner. Social security constitutes therefore the most crucial element of social policy.

The academic part of this Journal follows the steps and decisions, both legal and outside legislative process, in the area of social policy in Poland and Europe, with an emphasis on the developments in the retirement age policy in Poland and other EU Member States. The problems discussed are of vital importance for the society and should be examined, as we believe, not only in their national dimension, but also from the European and global perspective. This is confirmed by the rising interest in social security in public debates and political campaigns in Poland and Europe.

The Board of Editors assumed that the Journal should reflect the academic focus on the following major goals:

- rising awareness and improving knowledge on social security schemes among different target groups;
- undertaking legal, social and economic analytical studies on different aspects of social security;
- exchanging information on current developments in the area of social security at the national and international level.

The first issue of the Journal focuses on old-age pension schemes in their legal, social and economic environments.

The *Studies and Problems* section includes here some important theoretical and legal problems in the field of social security in general, and old-age pensions in particular, raised by prominent European experts and scholars as well as students and graduates. The papers included address both the current situation in Poland and the broader European perspective.

Since the aim of this Journal is also to update readers on the current international developments, the *International Affairs section focuses* on the issues that are currently addressed by the European Commission, International Labour Organization, Council of Europe, etc.

Legal studies demand that the evaluations and interpretations of law made by Courts and Tribunals are presented and interpreted. Analyzing case-law is an important part of this Journal and the *Case-Law section* focuses on the impact of current jurisprudence on the social security schemes.

To fulfill the task of informing students and scholars, the *New Publications* and *Reviews* sections inform on new titles (both books and articles in academic journals) in the field, with a focus on foreign titles. From the point of view of dissemination of knowledge and information, this section is an important element of our project.

The *Miscellaneous* section will include various kinds of information, mostly on the functioning of social security schemes.

It appears to us that an important part of this Journal that deserves attention is formed by the *interviews with accomplished experts* from the field, both Polish and European ones. We wish to present their opinions on current policy issues as well as academic cooperation and research in the field of social security. They will also be asked to propose how to better involve students, graduates and young researchers in the academic study on social security as such young scholars are the motor force behind this Journal.

The *Chronicle of events* presents latest initiatives in the field of social security organized by the Department of Social Security and Science Association of Social Security and Social Insurance „Solidaritatis”.

The initiative to start a new title in the field of social security studies has been supported by numerous experts and acclaimed scholars all over Europe, who agreed to cooperate on different levels, also by contributing articles that will be published here in English. In this first issue of the Journal we include article by Professor Yves Jorens on long-term care – an issue much debated nowadays that surely will be addressed in the next volumes of the Journal. Moreover, we have also insisted that all the articles published will be followed by summaries in English.

The present Journal is open for cooperation with students, academic staff and scholars in Poland and abroad. We aim at integrating the European community of people interested in social security policies and schemes, their legal and social aspects. We invite commentaries, proposals and contributions in hope to develop and improve this academic Journal.

Zmierzch emerytur gwarantujących utrzymanie poziomu życia w okresie aktywności zawodowej

MIROSLAW KSIĘŻPOLSKI
Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *W opracowaniu prezentuję hipotezę, że w kilkudziesięcioletniej perspektywie żadna z rozpatrywanych współcześnie propozycji reform systemów emerytalnych w krajach rozwiniętych nie daje pewności zachowania dotychczasowego poziomu zaspokajania potrzeb po zakończeniu pracy zarobkowej i że jedynym skutecznym sposobem na osiągnięcie tego celu jest jak najdłuższe kontynuowanie aktywności zawodowej – tam, gdzie to będzie możliwe nawet do końca życia. Możliwość bieżącego uzyskiwania dochodów w wysokości porównywalnej do wynagrodzeń osób aktualnie pracujących zarobkowo zwiększa bowiem szanse – w pewnym stopniu niezależnie od aktualnego stanu gospodarki i realnej wartości pieniądza – posiadania dostatecznej ilości środków na zaspokajanie potrzeb na uprzednio osiągniętym poziomie. W opracowaniu omawiam dotychczasową skuteczność publicznych, zakładowych i indywidualnych programów emerytalnych w zapewnieniu wysokiej stopy zastąpienia uprzednich dochodów oraz analizuję czynniki, uniemożliwiające zapewnienie przez systemy emerytalne odpowiednio wysokiej stopy zastąpienia dochodów z pracy w przyszłości.*

Wprowadzenie

Trwająca obecnie w Polsce dyskusja nad rządową propozycją wydłużenia wieku emerytalnego sprzyja refleksjom nad przyszłością całego systemu zabezpieczenia emerytalnego, a w szczególności nad możliwościami zagwarantowania przez ten system poziomu życia osiągniętego w okresie aktywności zawodowej. W opracowaniu prezentuję hipotezę, że w kilkudziesięcioletniej perspektywie zarówno powyższa – jak i ewentualne inne – propozycje reform systemów emerytalnych nie dają pewności zachowania dotychczasowego poziomu zaspokajania potrzeb po zakończeniu pracy zarobkowej i że utrzymanie tego standardu będzie wymagało kontynuowania aktywności zawodowej praktycznie do końca życia. W swoim rozumowaniu opieram się na powszechnie dostępnych danych.

Emerytury gwarantujące zachowanie osiągniętego poziomu dochodów

Patrząc z perspektywy posiadania środków utrzymania w okresie po zakończeniu aktywności zawodowej, systemy zabezpieczenia spo-

lecznego w krajach rozwiniętych mają wspólnie dwa główne cele. Pierwszym jest zapewnienie co najmniej minimalnego zaspokojenia podstawowych potrzeb przez wszystkich obywateli/mieszkańców danego kraju. Drugi cel to zachowanie zbliżonego poziomu życia, osiągniętego przez daną osobę w okresie jej aktywności zawodowej.

Przez pierwszych kilkadziesiąt lat rozwoju publicznych systemów zabezpieczenia emerytalnego priorytet należał do programów zapewniających w praktyce minimalne lub co najwyżej niskie świadczenia. Dopiero kilka dekad po zakończeniu II wojny światowej, wraz z szybkim wzrostem zamożności społeczeństw krajów rozwiniętych (głównie tych wysoko rozwiniętych), pieniężne świadczenia emerytalne w większym lub mniejszym stopniu zapewniają zachowanie poziomu życia z okresu aktywności zawodowej. W tabeli 1 przedstawiono dane dotyczące stopnia zastąpienia uprzednich dochodów z pracy przez publiczne świadczenia emerytalne w wybranych krajach rozwiniętych. Stopień zastąpienia w systemach publicznych jest z reguły tym wyższy, im niższe dochody osiągały osoby

gramach emerytalnych. Nawet obecnie – w okresie relatywnie wysokiego poziomu dochodów z pracy w większości krajów rozwiniętych – uczestnictwo w dobrowolnych programach emerytalnych jest dalekie od powszechności. Ponadto wszystkie dobrowolne, indywidualne programy emerytalne uzależniają wysokość świadczeń od stopy zysku od zainwestowanego kapitału. Nie ma żadnej pewności, że stopa ta będzie w przyszłości wystarczająco wysoka, by zagwarantować odpowiedni poziom świadczeń w momencie przechodzenia na emeryturę.

Zakończenie

Konkludując, najprawdopodobniej w najbliższych kilku dekadach czeka nas stopniowe zmniejszanie znaczenia systemów emerytur publicznych, gwarantujących świadczenia zbliżone do poziomu wcześniejszych wynagrodzeń. W praktyce będzie to równoznaczne

z generalnym obniżeniem wysokości świadczeń w stosunku do poziomu wcześniejszych wynagrodzeń. Jak sądzę, osoby z krótkim stażem pracy lub podejmujące aktywność zawodową obecnie lub w ciągu najbliższych dekad powinny przygotować się do kontynuowania pracy zarobkowej przez cały okres, w którym będą zdolne do jej wykonywania.

Przewidywane znaczące zmniejszenie liczby osób w wieku produkcyjnym z pewnością wpłynie na zwiększenie zapotrzebowania rynku pracy na osoby ze starszych grup wieku. Wykorzystanie tych możliwości będzie już zależało od samych osób starszych: poziomu ich kwalifikacji, umiejętności, zdolności przystosowywania się do zmieniających się wymagań czy stanu zdrowia. Publiczne systemy emerytalne najprawdopodobniej będą mogły zapewnić im co najwyżej niskie świadczenia, a dla wielu jedynie świadczenia minimalne.

LITERATURA

- Averting the Old Age Crisis. Policies to Protect the Old and Promote Growth*, A World Bank Policy Research Report, Oxford University Press, New York 1994.
- Golinowska S. (red.), *Bazowe systemy emerytalno-rentowe w świecie*, Studia i Materiały, z. 16(389), IPiSS, Warszawa 1993.
- Golinowska S. (red.), *Dodatkowe systemy emerytalne w świecie*, Studia i Materiały, z. 9(399), IPiSS, Warszawa 1994.
- Książkowski M., *Polityka społeczna w różnych krajach i modele polityki społecznej*, [w:] G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny (red.), *Polityka społeczna*, PWN, Warszawa 2007.
- Pensions at a Glance: Retirement-Income Systems in OECD Countries*, OECD Publishing, Paris 2011.
- Smeeding T.M., Williamson J., *Income maintenance in Old Age: What Can Be Learned From Cross-National Comparisons*, Luxembourg Income Study Working Paper no. 263, Luxembourg 2011.
- World Population Prospects: the 2011*, Volume I i II: Comprehensive Tables, United Nations, New York 2011.
- Żukowski M., *Wielostopniowe systemy zabezpieczenia emerytalnego w Unii Europejskiej i w Polsce*, Zeszyty Naukowe, Zeszyt 151, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 1997.

The twilight of high replacement rate of pensions guaranteeing maintenance of income levels during occupational activity

MIROSLAW KSIĘŻPOLSKI

SUMMARY: *In this paper I present a thesis, that in the long term perspective none of the contemporary reform proposals of pension schemes (public as well as occupational and individual) could guarantee that future pensions would secure the maintenance of level of living earned during occupational activity. In order to achieve such a standard it will be necessary to continue occupational activity as long as possible, even up to the end of life. A possibility to earn incomes comparable to current wages is the more effective way than various kinds of pension promises to secure a past standard of living – to some extent irrespective of variable state of the economy and the value of national currency.*

Uwarunkowania prawne współczesnych systemów emerytalnych. Polski system emerytalny

GERTRUDA UŚCIŃSKA
Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *W opracowaniu przedstawiono uwarunkowania prawne współczesnych systemów emerytalnych. Omówiono koncepcję filarowości przydatną do analizy systemów emerytalnych w państwach UE oraz w Polsce. Przeanalizowano obowiązujące regulacje prawne w polskim systemie, ze szczególnym uwzględnieniem jego zakresu podmiotowego. Opisano także propozycje i projekty zmian w polskim systemie wysuwane w ostatnich latach, zwłaszcza te dotyczące wieku emerytalnego. W części końcowej przedstawiono zmiany wprowadzone ustawą z 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Na ich podstawie od stycznia 2013 r. nastąpi w Polsce zmiana wieku emerytalnego – wiek kobiet będzie zrównany z wiekiem mężczyzn, a następnie podwyższony do 67 lat. Proces ten będzie rozłożony w przypadku kobiet do 2040 r., a w przypadku mężczyzn do 2020 r.*

Wstęp

Systemy emerytalne w ostatnich latach dostosowywane są do zmieniających się ekonomicznych i społecznych warunków ich działania. Dokonywane reformy mają głównie na celu zapewnienie ich stabilności. Jednak doceniana musi być także funkcja adekwatności świadczeń emerytalnych, jako zapewniających podstawowe środki utrzymania w okresie zaprzestania aktywności zawodowej¹. W reformowaniu tych systemów decydującą rolę odgrywają polityka i prawo krajowe.

Prawo unijne zobowiązuje Unię Europejską do wspierania i uzupełniania działań państw członkowskim w tym obszarze (art. 153 TFUE). Podejmowane w ostatnich latach przez Unię działania dotyczą obszaru prawnego i pozaprawnego w celu wsparcia reform systemów emerytalnych (zielona księga z 2010 r., biała księga z 2012 r.).

Ewolucja regulacji prawnych dotyczących systemów emerytalnych. Koncepcja filarowości

Systemy emerytalne w krajach europejskich mają zróżnicowaną konstrukcję. Wynika to z odrębnych regulacji prawnych, warunków społecznych, struktury demograficznej, a także tradycji i różnic kulturowych. Pomimo znacznego zróżnicowania prawnoinstytucjonalnego rozwiązań dotyczących wieku emerytalnego, sposobu organizacji i zasad finansowania, można wskazać wiele elementów wspólnych tych systemów.

Do analizy systemów emerytalnych w państwach Unii Europejskiej stosuje się najczęściej model trzech filarów (segmentów) systemu emerytalnego (ang. *multi-pillar system*). Można przyjąć różne kryteria klasyfikacyjne tego podziału. Jednak jako podstawowe przyjmuje się kryterium podmiotowe podziału. Wyróżnia się wówczas poszczególne filary, przyjmując

¹ Y. Stevens (ed.), *Protecting pensions rights in times of economic turmoil*, Intersentia, Cambridge 2011; *Pensions at a Glance 2011: Retirement – Income Systems in OECD and G20 countries*, OECD, Paris 2011.

- Szumlicz T., *Ubezpieczenia społeczne. Teoria dla praktyki*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Warszawa 2005.
- Tomaszewska E., *Wiek emerytalny kobiet i mężczyzn*, [w:] *Równość kobiet i mężczyzn w europejskich systemach emerytalnych*, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Ośrodek Informacji i Dokumentacji Rady Europy, Biuletyn nr 2, Warszawa 2000.
- Uścińska G., *Świadczenia z zabezpieczenia społecznego w regulacjach międzynarodowych i polskich. Studium porównawcze*, IPiSS, Warszawa 2005.
- Uścińska G. (red.), *Zabezpieczenie społeczne w Polsce. Problemy do rozwiązania w najbliższej przyszłości*, IPiSS, Warszawa 2008.
- Uścińska G., *Zmiany w systemie emerytalnym – Zmiany w OFE. Projekty Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej*, „Polityka Społeczna” 2010, nr 5–6.
- Zielona księga na rzecz adekwatnych, stabilnych i bezpiecznych systemów emerytalnych w Europie*, Komisja Europejska, Bruksela, 7.07.2010 r., KOM(2010)3650 wersja ostateczna, na stronie <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0365:FIN:PL:PDF>, pobrano 18.03.2012.
- Zukowski M., *Wielostopniowe systemy zabezpieczenia emerytalnego w Unii Europejskiej i w Polsce. Między państwem a rynkiem*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 1997.

The legal base of the contemporary old-age pension schemes. The polish old-age pension scheme

GERTRUDA UŚCIŃSKA

SUMMARY: *The article presents the general legislative groundwork of the contemporary old-age pension schemes. The pillar structure useful for the analysis of the schemes in the EU Member States is discussed. The legal character of the Polish scheme is presented with an emphasis on its personal scope. Furthermore, the currently debated proposals for the reform are presented with a focus on the proposed changes in the retirement age. The final part presents the stipulations of the Act from April 2012 on old-age pension scheme, which is currently voted on. Act from 11 May 2012 it is adopted, there is going to be a significant change in the retirement age in Poland as it will be leveled for both men and women and increased to 67. The implementation process, however will be gradual and will end in 2040 in case of women and 2020 in case of men. Case retirement age but must be considered in connection with separate legislation and employment policy and labor code. The government and the legislature will be forced to take a comprehensive and balanced solution to this problem, including the effects in different areas. Such indeed are the recommendations of the EU in this regard.*

Przeobrażenia polskiego systemu zabezpieczenia społecznego na przełomie wieków w kontekście bezpieczeństwa socjalnego

BEATA SAMORAJ-CHARITONOW
Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *Niniejszy artykuł koncentruje się na krótkiej analizie zmian wybranych elementów polskiego systemu zabezpieczenia emerytalnego w kontekście dostosowywania jego kształtu do zmian ustrojowych, demograficznych i społecznych. Przedstawiono analizę tych instrumentów, które bezpośrednio lub pośrednio gwarantować mają bezpieczeństwo socjalne osobom starszym (dotkniętym ryzykiem emerytalnym), z uwzględnieniem uzależnienia systemu emerytalnego od zmian demograficznych. Pokazany zostanie również szerszy kontekst rozszerzania zakresów podmiotowego i przedmiotowego, a także wylączenia pewnych grup pracowników z powszechnego systemu. Artykuł opiera się na analizie literatury przedmiotu, polskiego ustawodawstwa z zakresu zabezpieczenia społecznego oraz danych statystycznych zagregowanych na poziomie kraju.*

Wstęp

Jednym z podstawowych celów funkcjonowania społecznego w ostatnich dekadach zarówno w Polsce, jak i w innych krajach europejskich jest osiągnięcie możliwie wysokiego poziomu bezpieczeństwa socjalnego, do czego dąży się m.in. poprzez udoskonalanie (w tym rozszerzanie zakresu podmiotowego i przedmiotowego) systemów zabezpieczenia społecznego. Ich kształt i charakter wpływa bowiem bezpośrednio i pośrednio na zachowania społeczne jednostek, w tym przede wszystkim na decyzje dotyczące poszukiwania swojego miejsca na rynku pracy (i potencjalnych zmian w trakcie biografii zawodowej), decyzje o założeniu rodziny (w tym decyzje prokreacyjne), decyzje edukacyjne i wiele innych decyzji składających się na funkcjonowanie społeczne.

Na zmiany wprowadzane w systemach zabezpieczenia społecznego mają z kolei wpływ globalne i krajowe trendy oraz procesy i zmiany społeczne, takie jak:

- zmiany technologiczne i cywilizacyjne (czego konsekwencją są m.in. zmiany na rynkach pracy w kontekście zarówno oczeki-

wań wobec potencjalnych pracowników, jak i oczekiwań wobec zmian w systemach edukacji dostosowywanych do nowych zasobów wiedzy i oczekiwań pracodawców);

- postęp w dziedzinie medycyny i wzorców zachowań zdrowotnych;
- zmiany demograficzne (procesy starzenia się społeczeństw i wydłużania się przeciętnej długości trwania życia);
- zmiany wzorców rozrodczości (spadek dzietności kobiet i zmniejszanie się populacji ludzi młodych i aktywnych);
- wzrost natężenia procesów migracyjnych i wiele innych.

Można więc z całą pewnością stwierdzić, że kształt systemów zabezpieczenia społecznego oraz procesy zachodzące w społeczeństwie są współzależne od siebie (w długim czasie w obu kierunkach).

Niniejszy artykuł koncentruje się na krótkiej analizie zmian wybranych elementów polskiego systemu zabezpieczenia emerytalnego w kontekście dostosowywania jego kształtu do zmian ustrojowych, demograficznych i społecznych. Analizie poddane zostaną głównie te instrumenty, które bezpośrednio lub pośrednio gwa-

LITERATURA

- Frąckiewicz L., *Karta praw człowieka starego*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1985.
- Góra M., *Koszty, oszczędności oraz efekty zewnętrzne związane z wprowadzeniem nowego systemu emerytalnego*, [w:] *Nowy system emerytalny w Polsce - wpływ na krótko- i długoterminowe perspektywy gospodarki i rynków finansowych*, Zeszyty BRE Bank – CASE nr 57.
- Jacukowicz Z., *Koszt indywidualnych wynagrodzeń, a szara strefa płac*, „Polityka Społeczna” 2006, nr 8.
- Jończyk J., *Prawo zabezpieczenia społecznego*, Zakamycze, Warszawa 2006.
- Kabaj M., *Ekonomia tworzenia i likwidacji miejsc pracy, dezaktywizacja Polski?*, IPiSS, Warszawa 2006.
- Klonowicz S., *Starzenie się – stan zdrowia – praca*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1973.
- Kryńska E. (red.), *Flexicurity w Polsce, diagnoza i rekomendacje*, MPiPS, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2009.
- Księżopolski M., *Polityka społeczna. Wybrane aspekty porównań międzynarodowych*, Biblioteka Pracownika Socjalnego, „Śląsk”, Katowice 1999.
- Kurzynowski A., wystąpienie w dyskusji sesji plenarnej pt. *Dylematy polityki społecznej*, XXX Konferencja polityków społecznych pt. „Polityka społeczna w dobie postępu i rozwoju społeczno-gospodarczego”, Łochów 14–16.05.2012 r.
- Ludwiński M., *Wiedza o finansach – jak powstał KRUS?* dla Wydawnictwa Naukowego, na stronie <http://www.twoja-firma.pl/wiadomosc/16813645.wiedza-o-finansach-jak-powstal-krus.html>, pobrano 24.05.2012.
- Praca nierejestrowana w Polsce w 2004 r.*, GUS, Warszawa 2005.
- Prudzienica M., *System emerytalny w Polsce i na świecie – stan i perspektywy*, „Polityka Społeczna” numer specjalny pt. „Problemy zabezpieczenia emerytalnego w Polsce i na świecie”, część I, Warszawa 2011.
- Rajkiewicz A., *Strategiczne problemy polityki społecznej*, [w:] *O nowy model polityki społecznej*, Studia i Materiały, z. 1, IPiSS, Warszawa 1993.
- Rocznik Statystyczny 2008*, GUS, Warszawa 2009.
- Rocznik statystyczny ubezpieczeń społecznych 2006–2008*, ZUS, Warszawa 2009.
- Rosset E., *Problem starzenia się ludności. Studium demograficzne*, PWG, Warszawa 1959.
- Salwa Z., *Prawo pracy PRL w zarysie*, PWN, Warszawa 1989.
- Sierpowska I., *Państwo wobec pomocy społecznej*, [w:] *Państwo – koncepcje i zadania*, Wrocławskie Studia Erazmiańskie, Zeszyt III, Warszawa 2008.
- Żubert W., *Ubezpieczenia społeczne. Zarys systemu*, Warszawa 1987.
- Uścińska G., *Europejskie standardy zabezpieczenia społecznego a współczesne rozwiązania polskie*, IPiSS, Warszawa 2005.

STRONY INTERNETOWE

- www.stat.gov.pl, pobrano 28.05.2012
- www.zus.pl, pobrano 28.05.2012
- www.emerytura.gov.pl/, pobrano 28.05.2012

AKTY PRAWNE

- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (DzU z 1998 r., nr 21, poz. 94)
- Ustawa z 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (DzU z 1995 r., nr 1, poz. 1 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (DzU z 1998 r., nr 37, poz. 887 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (DzU z 2004 r., nr 64, poz. 593)
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (DzU z 2004 r., nr 99, poz. 1001)
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (DzU z 2004 r., nr 173, poz. 1807)

Changes in polish social security system at the turn of the XX and XXI century in a context of sense of term social security

BEATA SAMORAJ-CHARITONOW

SUMMARY: *The article concentrates on short analyses of polish social security system's chosen elements, in context of adjusting its shape to regime changes, as well as demographical and social changes in Poland. The analyse will focus mainly on those instruments, which directly or indirectly are supposed to guarantee social security to old people (pension system). The analyse will show also wider context of extending of subjective and objective scope of social system as well as exclusion of some groups of employers from the common system. The article is based on literature regarding social security, polish and international legislation, as well as statistics.*

Kierunki reform systemów emerytalnych w Europie Środkowo-Wschodniej w dobie kryzysu gospodarczego

ANTONI KOLEK
doktorant UW

STRESZCZENIE: *Tekst charakteryzuje kierunki reform zachodzących w systemach emerytalnych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, które są odpowiedzią na skutki światowego kryzysu gospodarczego. W opracowaniu przedstawiono skrótowy opis przyczyn kryzysu, definicję pojęcia systemu emerytalnego oraz objaśnienie powiązań i relacji pomiędzy gospodarką i systemem emerytalnym. Dokonano analizy porównawczej przyczyn i rozwiązań reformujących systemy emerytalne krajów Europy Środkowo-Wschodniej po 2007 r., a także wskazano na dobre praktyki wynikające z tych rozwiązań.*

Wstęp

W ostatnich latach wiele krajów Europy Środkowo-Wschodniej podejmuje działania reformujące systemy emerytalne. Za przyczyny tych reform uznaje się negatywne trendy demograficzne, zbyt duże obciążenie finansów publicznych, a także skutki światowego kryzysu gospodarczego.

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie kierunków zmian dokonywanych w systemach emerytalnych oraz próba oceny ich konsekwencji.

W pierwszej części pracy zawarta jest analiza reform wprowadzanych w systemach emerytalnych: Polski, Węgier, Litwy, Łotwy, Czech, Chorwacji, Bułgarii Rumuni, Białorusi oraz Ukrainy.

Metodą badawczą pracy jest analiza porównawcza systemów emerytalnych. Praca poświęcona jest ocenie zmian oraz ich krótko- i długoterminowych konsekwencji.

W podsumowaniu zawarte są zalecenia płynące z analizy oraz zestawienie cech dobrego systemu emerytalnego.

Kierunki reform systemów emerytalnych państw Europy Środkowo-Wschodniej

Skutki światowego kryzysu gospodarczego, który dotarł do Europy po 2007 r., można uznać za bezpośredni bodziec do reform finansów publicznych, w tym systemów emerytalnych funkcjonujących w wielu krajach¹. Bezpośrednią przyczyną kryzysu gospodarczego było załamanie się rynku kredytów mieszkaniowych w USA, a do pośrednich przyczyn zalicza się działalność spekulantów oraz zbyt dużą dowolność w stosowaniu instrumentów finansowych.

Światowy kryzys gospodarczy dotarł do Europy pod koniec 2008 r., a jego skutki w gospodarce, czyli spadek produktu krajowego brutto dał się zaobserwować w statystykach za 2009 r. Mapa 1 ilustruje poziom wzrostu PKB w 2009 r. Widać wyraźnie, że prawie wszystkie kraje europejskie, w tym kraje Europy Środkowo-Wschodniej, zanotowały spadek PKB. Załamanie gospodarcze w wielu krajach spowodowało wzrost deficy-

¹ G. Gorzelak, *Kryzys finansowy w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, [w:] A. Tucholska, *Europejskie wyzwania dla Polski i jej regionów*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.

z obniżeniem wysokości świadczeń, podniesieniem składki emerytalnej, zachętami do oszczędzania i pozostania na rynku pracy oraz finansowania systemu emerytalnego z innych źródeł. Mając to na uwadze można przyjąć, iż w ostatnich latach mamy do czynienia ze znaczną dyferencją rozwiązań w obszarze reformowania systemów emerytalnych.

Przeprowadzona analiza upoważnia do wskazania modelu „dobrego systemu emerytalnego”. Jest on:

- prosty (nieskomplikowany), czyli łatwy do zrozumienia dla uczestników systemu;
- zapewniający bezpieczeństwo, czyli dający ubezpieczonym poczucie bezpieczeństwa i stabilności;
- promujący równość, czyli wychodzący naprzeciw potrzebom społecznym, uwzględniając poczucie równości jako wartości społecznie pożądanej;

- tani (niskonakładowy), aby jego obsługa nie pochłaniała zbędnych kosztów;
- włączający, czyli uwzględniający zasadę partycypacji społecznej przy konstruowaniu i ocenie działania oraz dający wpływ na ewentualne zmiany partnerom społecznym.

W dyskusji nad idealnym systemem emerytalnym należy także rozważać kwestię stabilności prawa regulującego funkcjonowanie systemu emerytalnego. Pytanie brzmi, czy system należy stale dostosowywać do zmieniających się uwarunkowań, czy też należy dążyć do jego stabilizacji?

Bez wątpienia konsekwencje wprowadzonych zmian w systemach emerytalnych omawianych krajów oraz adekwatność obranych rozwiązań wobec współczesnych wyzwań mogą być obecnie przedmiotem dalszych analiz.

LITERATURA

- Avverting The Old Age Crisis. Policies to Protect the Old and Promote Growth*, A World Bank Policy Research Report, Oxford University Press, New York 1994, na stronie www.springerlink.com/content/8234258m0r23w13m; pobrano 23.05.2012.
- Gorzela G., *Kryzys finansowy w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, [w:] A. Tucholska, *Europejskie wyzwania dla Polski i jej regionów*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
- Hirose K. (red.), *Pension reform in Central and Eastern Europe in times of crisis, austerity and beyond*, ILO, Budapeszt 2011.
- Muszalski W., *Ubezpieczenie społeczne. Podręcznik akademicki*, PWN, Warszawa 2004.
- Petelczyc J., Roicka P., *Reforma systemów emerytalnych w Europie Centralnej i Wschodniej. Międzynarodowa konferencja MOP i IPiSS*, „Polityka Społeczna” 2012, nr 3.
- Reilly A., *Raport Pensions at a glance 2011*, referat na międzynarodowej konferencji pt. „Reforma systemów emerytalnych w Europie Centralnej i Wschodniej”, Warszawa, 6–7.10.2011 r.
- Stańko D., *Wpływ systemu emerytalnego na gospodarkę*, [za:] M. Góra, *System emerytalny*, Warszawa 2009, na stronie http://inepan.waw.pl/pliki/studia_ekonomiczne/Studia%202010%203%204%20stanko.pdf, pobrano 10.05.2012.
- Żukowski M., *Wielostopniowe systemy zabezpieczenia emerytalnego w Unii Europejskiej i w Polsce. Między państwem a rynkiem*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 1997.

The reform of pension systems in Central and Eastern Europe during the economic crisis

ANTONI KOLEK

SUMMARY: *The aim of this study is to characterise the directions of the reform taking place in the pension systems of Central and Eastern Europe, which are response to effects of the global economic crisis. Study in the theoretical part includes a brief description of causes of the crisis, the definition of the pension system and the explanation of relation between the economy and the pension scheme. In the second part of this study it is presented the comparative analysis of the causes and solutions of the reform pension systems that are countries of Central and Eastern Europe made after 2007 year, and also indicated the optimal solutions and the aspects of pension system in the region.*

Ważniejsze informacje z zakresu ubezpieczeń społecznych, ZUS, Warszawa 2011.

Wronkowska S., *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Wydanie trzecie, poprawione i uzupełnione, Poznań 2003.

Wydatki z budżetu państwa na zadania KRUS w 2011 r., na stronie <http://www.krus.gov.pl/bip/finanse-i-majatek/2011/print/98/>, pobrano 4.06.2012.

AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (DzU z 1991 r., nr 7, poz. 24 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (tekst jedn. DzU z 2004 r., nr 8, poz. 66 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jedn. DzU z 2004 r., nr 8, poz. 67 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. DzU z 2009 r., nr 153, poz. 1227 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (DzU z 2008 r., nr 237, poz. 1656 z późn. zm.).

Privileges of polish pension system

KONRAD KIJEWSKI

SUMMARY: *The following article is an analysis of the privileges of the Polish pension system. At the beginning, I try to find out the meaning of the privileges in the literature. Moreover, I make the definition of the privileges on my own. Then, I characterize the situation of some socio-professional groups in the Polish pension system. The article sums up my reflections on the legitimacy of the privileges in the pension system. At the end I conclude, that the specificity of social security requires separate pension systems.*

LITERATURA

- Averting the Old Age Crisis: Policies to Protect the Old and Promote Growth (A World Bank Policy Research Report)*, Oxford University Press, Oxford 1994.
- Barr N., Diamond P., *Reforming pensions: Principles, analytical errors and policy directions*, „International Social Security Review” 2009, Vol. 62, No 2.
- Berstein Jauregui S. (red.), *El sistema chileno de pensiones, séptima edición*, SAFP, Santiago 2010.
- Chłoń-Domińczak A., Mora M., *Commitment and Consensus in Pension Reform*, [w:] R. Holzmann, L. MacKellar, M. Rutkowski, *Pension Reform in Europe: Process and Progress*, World Bank, Washington D.C. 2003.
- Chłoń-Domińczak A., *Zmiany w systemie emerytalnym. Propozycje MPiPS? – głos w dyskusji*, „Polityka Społeczna” 2010, nr 5–6.
- Czepulis-Rutkowska Z., *Poland. National Reports*, [w:] K. Hirose (red.), *Pension Reform in Central and Eastern Europe in times of crisis, austerity and beyond*, ILO, Budapest 2011.
- Frankowski B., *Odrębne systemy emerytalne w Polsce*, maszynopis pracy magisterskiej, Warszawa 2011.
- Golinowska S., *Stanowisko wobec rządowego projektu „Program reformy ubezpieczeń społecznych”, propozycja innych zasad*, [w:] *Dyskusja wokół rządowego programu ubezpieczeń społecznych*, Ekspertyzy – Informacje IPiSS, z. 5, Warszawa 1995.
- Golinowska S., *Reforma systemu emerytalnego*, Raporty CASE, Warszawa 1997.
- Golinowska S., *Co czeka przyszłych emerytów*, „Rzeczpospolita” z 10.03.2011 r.
- Golinowska S., Hausner J., *Ekonomia polityczna reformy emerytalnej*, CASE, Warszawa 1998.
- Góra M., *Koszty, oszczędności oraz efekty zewnętrzne z wprowadzeniem nowego systemu emerytalnego*, Zeszyty BRE Bank – CASE 57, Warszawa 2001.
- Góra M., *System emerytalny*, PWE, Warszawa 2003.
- Herbich M., *Diagnoza, analiza i symulacja wariantowa możliwych ubezpieczonych form dobrowolnych programów emerytalnych na rynku polskim*, [w:] T. Szumlicz (red.), *III filar – recepta na wyższą emeryturę*, PIU, Warszawa 2010.
- Janek K., *Dodatkowe formy oszczędzania na starość w Polsce i Chile*, maszynopis pracy magisterskiej, Warszawa 2012.
- Kurowska A., *Senat przystał na obniżenie opłat w OFE*, „Parkiet” z 17.07.2009 r.
- Lutostański K., Lutostański P., *Wpływ systemu emerytalnego na gospodarkę*, [w:] A. Wiktorow (red.), *Gospodarka i czynniki demograficzne a system emerytalny*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową i AXA Powszechnie Towarzystwo Emerytalne S.A., Warszawa 2010.
- Mazur M., *Składka emerytalna jako element klina podatkowego*, *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów*, Zeszyt Naukowy 87, SGH, Warszawa 2008.
- Müller K., *Privatizing Old-age Security: Latin America and Eastern Europe Compared, Research Report*, Frankfurt; za M. Żukowski, *Reformy emerytalne w Europie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2006.
- Oreziak L., *Otwarte Fundusze Emerytalne – źródło długu publicznego, zysków dla PTE i złudzeń dla emerytów*, [w:] J. Hryniewicz (red.), *Ubezpieczenie społeczne w Polsce. 10 lat reformowania*, ISNS UW, Warszawa 2011.
- Pension schemes and pension projections in the EU-27 Member States – 2008–2060, Volume II – Annex*, „European Economy”, Occasional Papers 56, October, Economic Policy Committee (AWG) and Directorate – General for Economic and Financial Affairs, European Commission, 2009 – podaje za M. Szczepańskim.
- Projekt reformy systemu ubezpieczeń społecznych przygotowany w Ministerstwie Finansów*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 1995.
- Rymsza M., *Solidaryzm w ubezpieczeniach społecznych*, [w:] T. Szumlicz (red.), *Społeczne aspekty ubezpieczenia*, SGH, Warszawa 2005.
- Szczepański M., *Proponowane zmiany w publicznym systemie emerytalnym w Polsce – głos w dyskusji*, „Polityka Społeczna” 2010, nr 5–6.
- Szumlicz T., *Ubezpieczenie społeczne. Teoria dla praktyki*, Oficyna Wydawnicza Branta, Warszawa 2005.
- Szumlicz T., *System zabezpieczenia emerytalnego po 10 latach – jaki powód sporu o OFE? – głos w dyskusji*, „Polityka Społeczna” 2010, nr 5–6.
- Żukowski M., *Reformy emerytalne w Europie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2006.
- Żukowski M., *Nie wolno likwidować OFE*, „Dziennik Gazeta Prawna” z 27.12.2010 r.
- Żyżyński J., *System emerytalny jako element logiki systemu finansowego gospodarki*, [w:] J. Hryniewicz (red.), *Ubezpieczenie społeczne w Polsce. 10 lat reformowania*, ISNS UW, Warszawa 2011.

The polish pension system compared to selected issues of pension economics

KRZYSZTOF JANEK

SUMMARY: *The article consists of three parts. In the first the author points out selected issues of pension economics. The plot of the part revolves around System emerytalny by M. Góra. His stand is crucial because of the fact that he was a co-designer of the Polish pension system. The second part contains the evolution of the projects of the Polish system and the outline of its final form (from economic aspects). In the third part the author describes selected criticisms of the Polish construction.*

Tryb wyłonienia i rola reprezentacji pracowników w tworzeniu pracowniczych programów emerytalnych

MARCIN WOJEWÓDKA

radca prawny, praktyk

STRESZCZENIE: *Artykuł omawia konstytutywną rolę reprezentacji pracowników w tworzeniu pracowniczych programów emerytalnych. Reprezentację tę stanowią z mocy ustawy wszystkie organizacje związkowe działające u danego pracodawcy lub w razie ich braku przedstawiciele pracowników wyłonieni w trybie przyjętym u danego pracodawcy. Reprezentacja ta jest stroną najważniejszej umowy składającej się na pracowniczy program emerytalny, tj. zawieranej z pracodawcą umowy zakładowej. Autor, w świetle posiadanych doświadczeń z praktyki funkcjonowania PPE, stawia pod znakiem zapytania zasadność utrzymywania tak silnej pozycji reprezentacji pracowników w zakresie tworzenia pracowniczych programów emerytalnych.*

Wstęp

Pracownicze programy emerytalne (PPE) to grupowa forma zorganizowanego i finansowanego przez pracodawcę na rzecz swoich pracowników oszczędzania na starość. Jest to najważniejsza instytucja tzw. III filara zreformowanego systemu zabezpieczenia emerytalnego w Polsce. Pracownicze programy emerytalne tworzone są na podstawie przepisów Ustawy o pracowniczych programach emerytalnych z dnia 20 kwietnia 2004 r. (dalej ustawa o PPE). Na dzień 31 grudnia 2011 r. w Polsce funkcjonowało 1116 PPE¹, w których oszczędzało ponad 345 tys. osób, a zgromadzone aktywa osiągnęły wartość prawie 6,6 mld zł. W porównaniu z otwartymi funduszami emerytalnymi skala działania PPE nie jest imponująca, jednak z każdym rokiem zwiększa się popularność tej instytucji. Oszczędzanie w pracowniczych programach emerytalnych jest zarezerwowane prawie wyłącznie dla osób pozostających w zatrudnieniu.

Co więcej, zgodnie z obowiązującymi przepisami – w odróżnieniu od innych świadczeń oferowanych pracownikom – pracodaw-

ca nie może samodzielnie wprowadzić PPE w swoim zakładzie pracy. Do powstania tego programu konieczne jest ściśle współdziałanie pracodawcy z przedstawicielami pracowników, którzy w rozumieniu postanowień ustawy o PPE z 2004 r. określani są jako reprezentacja pracowników.

Strony umowy zakładowej

Z punktu widzenia formalnego pracowniczy program emerytalny to zestaw umów: umowa zakładowa zawierana między pracodawcą a reprezentacją pracowników oraz umowa pracodawcy z instytucją zarządzającą programem, np. towarzystwem ubezpieczeń na życie albo funduszem inwestycyjnym. Kluczowe znaczenie dla PPE posiada umowa zakładowa, która stanowi swoistą „konstytucję” programu. Zgodnie z przepisami ustawy o PPE z 2004 r. umowa zakładowa jest zawierana pomiędzy pracodawcą a reprezentacją pracowników². Pracodawcą w rozumieniu art. 3 k.p. jest jednostka organizacyjna, choćby nie posiadała osobowości prawnej, a także osoba fizyczna, jeśli zatrudniają one pracowników.

¹ Dane za raportem Komisji Nadzoru Finansowego pt. *Sprawozdanie z działalności Komisji Nadzoru Finansowego w 2011 r.*, www.knf.org.pl, pobrano 28.04.2012.

² Zob. I. Sierocka, *Strony zakładowej umowy emerytalnej*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2003, nr 1, s. 17.

- Wojewódka M., *Kompetencje rady pracowników a uprawnienia innych reprezentantów pracowników w zakładzie pracy*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2007 nr 10.
- Wratny J., Bednarski M., *Związki zawodowe a niezwiązkowe przedstawicielstwa pracownicze w gospodarce posttransformacyjnej*, IPiSS, Warszawa 2010, s. 133.

The mode and the role of employee representation in the creation of occupational pension schemes

MARCIN WOJEWÓDKA

SUMMARY: *The article discusses the constitutive role of employee representation in the creation of employee pension schemes in Poland. This representation, as per the provisions of the Act on occupational pension schemes is being set by all trade union organizations existing within given employer or in their absence employee representatives are selected according to the procedure adopted by a given employer. This representation is by law a party to the most important agreement within occupational pension schemes – a company pension agreement. The author, in the light of experience acquired from practice of the functioning of occupational pension schemes calls into question the legitimacy of such a strong position to maintain the employee representation in creation of employee pension schemes.*

Some preliminary remarks on LTC-systems¹

YVES JORENS

University of Ghent, Law Faculty

SUMMARY: *In this article author describes long term-care in european countries. Article begins by examination of different definitions of LTC in EU members. Then author analyzes organization, funding, scope and various categories of benefits.*

Demarcating and defining the social risk and coverage provided by the member states

The OECD has defined long-term care as “a cross-cutting policy issue that brings together a range of services for persons who are dependent on help with basic activities of daily living **over an extended period of time**”². Elements of long-term care include rehabilitation, basic medical services, home nursing, social care, housing and services such as transport, meals, occupational and empowerment activities, thus also including help with instrumental activities of daily living.

Generally, three categories of persons are in scope: (1) persons with physical or mental disabilities, (2) the frail elderly and (3) particular groups that need support in conducting their daily life activities.

This description is – among others – often used as a benchmark in order to define the *social risk* behind LTC. The definition seems to be based on the (dis)ability to conduct basic instrumental activities of daily living (IADL).

The table (Table 1, above) evidences diversity in both scope and characteristics of LTC. For example:

- Some Member States do not have a legal (universal) definition of the social risk(s) covered by their LTC system. This does not mean that there is no focus at all: the social risk might be implicitly defined by other subjects. Bulgaria (BG), for instance, is not common with a particular description of the social risk; it is however indirectly defined by the categories of disability, reduced work capacity, etc.

Table 1. *Definition of LTC*

Definition Of Social Risk(S)/LTC Benefits	Range Of Definition(S)	Comparison With The Oecd Definition	Member States
Yes	General definition	Member state's definition is equal or broader (more sophisticated and detailed) than the OECD definition	BE, CZ, LV, LU, PT, ES, DE
		Member state's definition is more restricted (less sophisticated and detailed) than the OECD definition	CY, DK, EE, FI, IS, LT, NE, SI, SE, AT
	Various descriptions, depending on the particular scheme/benefit		FR, IE, IT, PL, CH, LI
No			BG, GR, HU, MT, NO, RO, SK, UK

¹ Tekst przygotowany przez prof. Yvesa Jorensa z Uniwersytetu w Gandawie w ramach zespołu Think Tank w projekcie *Training and reporting on European Social Security*. Autor wyraził zgodę na jego opublikowanie w Zeszytach Naukowych.

² As cited by EUROPEAN COMMISSION, Joint report on social protection and social inclusion 2008, Brussels, European Commission 2008, ec.europa.eu/employment_social/spsi/joint_reports_en.htm, p. 81.

sion of care by the consumer or client employed care assistant. The measures taken however vary to a big extent. Some countries foresee no special protection (Hungary, Italy, Netherlands, Lithuania, Portugal, Belgium). This does not immediately imply that these persons are completely unprotected as measures were taken in the framework of labour law that allow people to reconcile work and family life and in particular to take leave to stay at home in order to take care of their sick dependent members of family. In some countries, this will be unpaid leave, while in others a certain income support may be provided.

Other countries foresee a separate benefit, amount of money as compensation for a lost of income of the care provider (UK, EE (benefit however paid to the person in need and not to the caregiver), MT, PL, CH, BG, FI, SK, NO (discretionary amount)), while others consider periods of care as periods of contribution for the pension system (Germany, Spain, CZ) or foresee a more attractive pension (GR) or grant a supplement to the pension (IS). In other countries, by the fact that these persons are employed as employee and receive a contract, they are covered by the social security system (FR, BG, SI).

Kilka uwag wstępnych o systemach opieki długoterminowej

YVES JORENS

STRESZCZENIE: *W artykule autor opisuje rozwiązania w dziedzinie opieki długoterminowej w państwach Unii Europejskiej. Dokonuje analizy różnych definicji opieki długoterminowej w poszczególnych krajach. Omawia rozwiązania organizacyjne, finansowanie oraz zakres przedmiotowy i podmiotowy poszczególnych świadczeń.*

Podwyższanie wieku emerytalnego w krajach europejskich

JANINA PETELCZYC

doktorantka UW

STRESZCZENIE: *Sytuacja demograficzna i ekonomiczna krajów Unii Europejskiej powoduje konieczność wprowadzania reform systemów emerytalnych. Bardzo często elementem reformy jest podwyższanie wieku uprawniającego do uzyskania świadczenia. W 20 z 27 obecnych państw UE wiek emerytalny już podniesiono lub planuje się zmiany. W niniejszym artykule przedstawiono przebieg zmian w krajach UE oraz przybliżono proces i otoczenie reform mających miejsce w Szwecji i we Francji.*

Wstęp

Debata wokół reformy systemów emerytalnych toczy się niemal w całej Europie. Reformy mające na celu podwyższenie wieku emerytalnego zostały przeprowadzone lub są w trakcie przeprowadzania w większości państw Unii Europejskiej.

W 15 państwach Unii Europejskiej zmiany są już faktem, w 4 kolejnych państwach trwa dyskusja na temat przeprowadzenia zmian, a w 7 na razie nie planuje się reform¹. Te ostatnie kraje charakteryzują się jednak albo dość wysokim wiekiem emerytalnym, między 63–67 lat dla kobiet i mężczyzn, albo reformy nie doszły do skutku z powodu społecznego oporu – stało się tak w przypadku Finlandii i Słowenii.

Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie ogólnych tendencji w poszczególnych państwach oraz przybliżenie całego otoczenia reform emerytalnych, które miały miejsce w Szwecji i we Francji.

Sytuacja demograficzna w państwach UE

Konieczność reformowania systemów emerytalnych w Europie jest w dużej mierze efektem starzenia się ludności i niedostosowania obecnie funkcjonujących rozwiązań do procesów zachodzących w Europie. Według danych Eurostatu w 2010 r. w krajach UE, EOG i Szwajcarii osoby w wieku 65 lat i więcej stanowiły 16% populacji, a według prognoz liczba ta będzie rosła – w 2060 r. osiągnie 29,3%. W Polsce obecnie osoby 65+ stanowią 13,5% ludności, a w 2060 r. aż 34,5% i będzie to najwyższy wskaźnik w Europie². Współczynnik obciążenia demograficznego w krajach UE, EOG i Szwajcarii, czyli iloraz liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, stale rośnie. Obecnie kształtuje się on na poziomie 23,6%, a do 2060 r. wzrośnie aż do 52,4%. W Polsce współczynnik obciążenia demograficznego wzrośnie z 19% do 64,6%³.

¹ *Obowiązujący wiek emerytalny w 26 państwach członkowskich UE i Chorwacji oraz ewentualne zapowiedzi zmian w tym zakresie*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament Komitetu ds. Europejskich, 13 lutego 2012 r., http://www.myslowice.znp.edu.pl/ZNP/News/Zestawienie_wiek_emerytalny.pdf, pobrano 13.05.2012.

² Dane z Europejskiego Urzędu Statystycznego Eurostat pt. *Population projections*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_projections, pobrano 12.05.2012.

³ Ibidem.

Zakończenie

Patrząc na reformy przeprowadzane w innych krajach warto dostrzec, że jednym z najważniejszych elementów sprzyjających korzystnym zmianom jest przeprowadzanie ich wieloaspektowo. Zabezpieczenie emerytalne jest tylko jednym elementem. Należy zadbać także o odpowiednie zmiany na rynku pracy, uelastycznienie go, tak by osoby 50+ i 60+ chciały pracować, były zatrudniane i miały zapewnione warunki do pracy. Bardzo ważnym elementem jest także zadbanie o odpowiednią profilaktykę i służbę zdrowia, tak by

osoby starsze jak najdłużej pozostawały w formie umożliwiającej im pracę.

Olbrzymie znaczenie odgrywa również dialog ze społeczeństwem, które powinno mieć podstawową wiedzę o funkcjonowaniu systemu i rozeznanie we własnej, indywidualnej sytuacji emerytalnej. Korzystne wydają się także rozwiązania elastyczne, gdzie obywatel sam decyduje, kiedy przejść na emeryturę – świadomy konsekwencji wcześniejszych decyzji. Należy bowiem pamiętać, że różne życiowe drogi predestynują ludzi do różnych decyzji i możliwości.

LITERATURA

- Active ageing in the EU*, 13 January 2012, Eurostat, na stronie http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-13012012-BP/EN/3-13012012-BP-EN.PDF, pobrano 28.03.2012.
- Age discrimination internationally*, Sweden, na stronie <http://www.agediscrimination.info/international/Pages/Sweden.aspx>, pobrano 13.05.2012.
- Biała księga. *Plan na rzecz adekwatnych, bezpiecznych i stabilnych emerytur*, Komisja Europejska, Bruksela 2012.
- Čebular A., *Pension system reform*, na stronie <http://www.slovenia.si/en/slovenia/society/social-care/pension-system-reform/>, pobrano 13.05.2012.
- European Union Labour Force Survey Annual results 2010*, Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-030/EN/KS-SF-11-030-EN.PDF, pobrano 14.05.2012.
- Obowiązujący wiek emerytalny w 26 państwach członkowskich UE i Chorwacji oraz ewentualne zapowiedzi zmian w tym zakresie*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament Komitetu ds. Europejskich, 13 lutego 2012 r., http://www.myslowice.znp.edu.pl/ZNP/News/Zestawienie_wiek_emerytalny.pdf, pobrano 13.05.2012.
- Petelczyc J., *Dialog z przeszłością, wokół reformy francuskiego systemu emerytalnego*, „Dialog. Pismo Dialogu Społecznego” 2010, nr 3, s. 70.
- Petelczyc J., *System emerytalny w Szwecji*, Analizy Norden Centrum 2012, nr 2 (7), s. 3.
- Population projections 2008–2060*, Eurostat 2008, na stronie http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-26082008-AP/EN/3-26082008-AP-EN.PDF, pobrano 13.05.2012.
- Population projections*, Eurostat, na stronie http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_projections, pobrano 12.05.2012.
- Skubiszewska K., *Szwedzka polityka rodzinna – lekcje dla Polski*, Analizy Norden Centrum 2011, nr 2.
- Slovenia: *Increase in Retirement Age Soundly Rejected*, <http://www.towerswatson.com/newsletters/global-news-briefs/5074>, pobrano 13.05.2012.
- Szukalski P., *Publiczne wsparcie dla rodzin z małymi dziećmi we współczesnej Francji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007, s. 23.
- Total fertility rate*, Eurostat, na stronie <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdde220>, pobrano 13.05.2012.
- Uścińska G., współpraca Petelczyc J., Roicka P., *Diagnoza osób w wieku 45+ na rynku pracy i w wybranych krajach UE na podstawie danych zastanych (analiza dokumentów prawnych uwzględniających pozycję konkurencyjną osób w wieku 45+ na rynku pracy. Aspekt prawny)*, ekspertyza wykonana w ramach projektu „Elastyczne formy zatrudnienia i organizacji pracy i ich wpływ na aktywność zawodową zasobów pracy w wieku 45+”, realizowanego przez IPiSS na zlecenie CIOP. Kierownik projektu prof. E. Kryńska, maszynopis, IPiSS, Warszawa 2011, na stronie <http://www.ipiss.com.pl>, pobrano 13.05.2012.

Increase in the retirement age in European countries

JANINA PETELCZYC

SUMMARY: *The economic and demographic situation in European countries requires reforms of pension systems. One of the elements of reforms is rise of the age entitling to obtain benefits. In 20 EU member states the retirement age is already increased or the change is planned. This paper outlines changes in EU member states and presents process of reforms in Sweden and France.*

ochrony zdrowia i bezpieczeństwa dotyczących narażenia pracowników na ryzyko spowodowane czynnikami fizycznymi (polami elektromagnetycznymi). Dyrektywa 2004/40 zobowiązywała m.in. wszystkie kraje Wspólnoty Europejskiej do ograniczenia dopuszczalnych wartości

natężeń pól elektromagnetycznych do wskazanych poziomów.

Z uwagi na brak porozumienia państw co do niektórych istotnych postanowień dyrektywy przedłużono okres jej implementacji do 18 miesięcy⁴¹.

LITERATURA

- Active Ageing – A Policy Framework*, World Health Organization, Geneva 2002.
- Active ageing and solidarity between generations A statistical portrait of the European Union 2011*, Eurostat, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2011, na stronie http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-11-001/EN/KS-EP-11-001-EN.PDF.
- Biała księga. *Plan na rzecz adekwatnych, stabilnych i bezpiecznych emerytur*, Komisja Europejska, Bruksela 2012.
- Commission Staff Working Document. Ex-ante Evaluation. Accompanying Document to the Decision of the European Parliament and of the Council on the European Year for Active Ageing (2012)*, European Commission, Brussels, 6.9.2010, SEC(2010) 1002 final, na stronie <http://europa.eu/ey2012/ey2012main.jsp?catid=971&langid=pl>.
- Czapliński W., *System instytucjonalny Unii Europejskiej*, [w:] *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*, red. J. Barcz, Wydawnictwo Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warszawa 2003.
- How to promote active ageing in Europe? EU support to local and regional actors*, European Commission, Committee of Regions, Age Platform Europe, wrzesień 2011.
- Interim EPC-SPC Joint Report on Pensions*, Brussels, 31.05.2010, ARES save number(2010)221924 –REV, SPC/1005/2, European Commission 2010.
- Uścińska G., współpraca Petelczyc J., Roicka P., *Diagnoza osób w wieku 45+ na rynku pracy w Polsce i wybranych krajach UE na podstawie danych zastanych (analiza dokumentów prawnych uwzględniających pozycję konkurencyjną osób w wieku 45+ na rynku pracy. Aspekt prawny)*, ekspertyza wykonana w ramach projektu „Elastyczne formy zatrudnienia i organizacji pracy i ich wpływ na aktywność zawodową zasobów pracy w wieku 45+”, realizowanego przez IPiSS na zlecenie CIOP. Kierownik projektu prof. E. Kryńska, maszynopis, IPiSS, Warszawa 2011, na stronie <http://www.ipiss.com.pl>, pobrano 18.05.2012, s. 115.
- Zielona księga na rzecz adekwatnych, stabilnych i bezpiecznych systemów emerytalnych w Europie*, Komisja Europejska, Bruksela 2012.

STRONY INTERNETOWE

- <http://europa.eu/volunteering/pl/home2>, pobrano 18.08.2012.
- <http://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=pl>, pobrano 21.05.2012.
- <http://delegowanie.pl/content/planowana-nowelizacja-tytu%C5%82%C3%B3w-ii-rozporzadze%C5%84-8832004-oraz-9872009>, pobrano 17.05.2012.
- [http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2012/04-18/0121/P7_TA-PROV\(2012\)0121_PL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2012/04-18/0121/P7_TA-PROV(2012)0121_PL.pdf), pobrano 17.05.2012.
- <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=858&langId=pl>, pobrano 17.05.2012.
- <http://www.mpips.gov.pl/koordynacja-systemow-zabezpieczenia-spoecznego/zmiany-w-przepisach-o-koordynacji/>, pobrano 17.05.2012.
- <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=pl&catId=89&newsId=1305&furtherNews=yes>, pobrano 17.05.2012.
- http://www.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-339.htm, pobrano 2.05.2012.

The European Commission's current activities in the field of social security

PAULINA ROICKA

SUMMARY: *The article analyzes current activities of the European Commission in the field of social security. It presents the initiatives of the Commission related to promotion of active ageing. Briefly discussed the White Paper of 2012 and the Commission's recommendations for reform of pension systems. Also presented the Regulation 465/2012 of 22 May 2012 amending the Regulation 883/2004 on the coordination of social security system and Regulation 987/2009 on the implementation of Regulation 883/2004.*

⁴¹ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=pl&catId=89&newsId=1305&furtherNews=yes>, pobrano 17.05.2012.

Nowe zalecenie MOP nr 202 dotyczące podstaw ochrony socjalnej*

JANINA PETELCZYC
doktorantka UW

STRESZCZENIE: *Artykuł koncentruje się na najnowszych działaniach Międzynarodowej Organizacji Pracy, w tym przyjęciu zalecenia nr 202 dotyczącego podstaw ochrony socjalnej oraz ratyfikowania przez Polskę Konwencji o pracy na morzu.*

Nowe zalecenie nr 202 dotyczące podstaw ochrony socjalnej zostało przyjęte podczas 101. sesji Międzynarodowej Konferencji Pracy w dniu 14 czerwca 2012 r. (452 głosów – tak, 0 głosów – nie, 1 głos wstrzymujący się).

Jednym z wniosków 100. sesji Konferencji Międzynarodowej Organizacji Pracy, która odbyła się w czerwcu 2011 r., było podkreślenie wagi konwencji nr 102 dotyczącej minimalnych norm zabezpieczenia społecznego oraz zgoda co do potrzeby przeprowadzenia w 2012 r. dyskusji nad nowym zaleceniem o gwarancjach bazowego poziomu zabezpieczenia społecznego.

Warto przypomnieć, że działania Międzynarodowej Organizacji Pracy w zakresie tworzenia norm koncentrują się na opracowywaniu i przyjmowaniu konwencji oraz zaleceń. Konwencje są wiążące dla państw, które je ratyfikowały, natomiast zalecenia stanowią zbiór wytycznych i celów niemających mocy wiążącej. Są one zazwyczaj uzupełnieniem konwencji.

Konwencja nr 102 zawiera katalog ryzyk socjalnych objętych ochroną (choroba, macierzyństwo, niepełnosprawność, starszy wiek, śmierć żywiciela rodziny, wypadki przy pracy i choroby zawodowe, świadczenia rodzinne oraz bezrobocie) oraz minimalne standardy dotyczące poziomu świadczeń, odsetka obje-

tej nimi populacji, warunków i czasu otrzymywania świadczeń.

Według danych Międzynarodowej Organizacji Pracy 80% światowej populacji nie korzysta wciąż z kompleksowego zabezpieczenia społecznego, 30% nie ma dostępu do opieki zdrowotnej, 50% dzieci żyje w biedzie i nie ma pełnego dostępu do edukacji, tylko 15% pracowników ma prawo do świadczeń w razie bezrobocia i aż 60% osób starszych nie otrzymuje emerytury.

W odpowiedzi na te dane MOP stworzyła strategię poszerzania zasięgu zabezpieczenia społecznego. Celem tej strategii jest wypełnianie istniejącej w wielu krajach luki w zasięgu systemów zabezpieczenia społecznego, które jest jedyną drogą do osiągnięcia sprawiedliwego wzrostu społecznego, spójności społecznej i godnej pracy dla wszystkich. Strategia ta opierać się ma na nowym paradygmacie – dwuwymiarowej strategii poszerzania. Wymiar poziomy stanowić ma zagwarantowanie powszechnego dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej i podstawowego poziomu bezpieczeństwa dochodowego jak największej liczbie ludzi, natomiast wymiar pionowy to stopniowe zapewnianie wyższych standardów zabezpieczenia społecznego, które zgodne są z konwencją nr 102 oraz innymi normami.

* Artykuł napisano na podstawie informacji zawartych na stronie internetowej MOP: International Labour Organization, <http://www.ilo.org>, pobrano 12.05.2012.

Pełna nazwa zalecenia przyjętego w czerwcu 2012 r. brzmi *The Recommendation no. 202 concerning national floors for social protection (La Recommendation n° 202 concernant les socles nationaux de protection sociale)*, a jego treść dostępna jest na stronie internetowej Międzynarodowej Organizacji Pracy.

Dnia 3 maja 2012 r. Polska ratyfikowała przyjętą 23 lutego 2006 r. przez Konferencję Ogólną Międzynarodowej Organizacji Pracy w Genewie *Konwencję o pracy na morzu*. Konwencja określa m.in.: minimalny wiek mary-

narzy (16 lat), wymaganą opiekę zdrowotną, określone kwalifikacje, zasady naboru do pracy marynarzy, umowy o pracę, kwestie związane z wynagrodzeniem, godzinami pracy i wypoczynkiem, urlopem, repatriacją, odszkodowaniami w przypadku utraty statku lub zatonięcia.

Konwencja reguluje również kwestie związane z zakwaterowaniem, zapleczem rekreacyjnym, wyżywieniem i zabezpieczeniem społecznym marynarzy.

Polska jest 26 państwem, które ratyfikowało tę konwencję.

The Recommendation no. 202 concerning national floors for social protection

JANINA PETELCZYC

SUMMARY: *This article focuses on the recent activities of the International Labour Organisation: adoption of the Recommendation no. 202 concerning national floors for social protection and polish ratification of Maritime Labour Convention.*

Europejska karta społeczna w praktyce

SYLWIA ROSOCHA

doktorantka UW

STRESZCZENIE: *W maju 2012 r. Europejski Komitet Praw Socjalnych opublikował coroczne sprawozdanie, w którym przeanalizował przestrzeganie praw dzieci i osób młodych, prawa do ochrony macierzyństwa, prawa do ochrony rodziny, praw mniejszości narodowych oraz praw pracowników migrujących i ich rodzin, a także prawa do zamieszkania. Europejski Komitet Praw Socjalnych przyjął w 2011 r. 950 wniosków; 258 z nich dotyczyło łamania Europejskiej karty społecznej. Pomimo wielu przykładów łamania praw ujętych w Karcie, eksperci Rady Europy zwrócili uwagę na wiele pozytywnych zmian zarówno w zakresie regulacji prawnych, jak i stosowanych przez państwa członkowskie praktyk, których celem jest przestrzeganie zapisów Europejskiej karty społecznej.*

Europejski Komitet Praw Człowieka

Ustanowiony na mocy artykułu 25 Protokołu Turyńskiego Europejski Komitet Praw Socjalnych (European Committee of Social Rights – ECSR) systematycznie monitoruje działania, jakie podejmują państwa członkowskie Rady Europy w celu wypełniania zobowiązań wynikających z Europejskiej karty społecznej. Na podstawie corocznie składanych przez sygnatariuszy raportów na temat wdrażania postanowień Karty do prawa krajowego i jej stosowania w praktyce, Europejski Komitet Praw Socjalnych przygotowuje każdego roku sprawozdanie.

W opublikowanym 25 maja 2012 r. sprawozdaniu *Activity Report 2011* Rada Europy wskazała m.in. na takie zagadnienia, jak: działania na rzecz praw dzieci i młodzieży do ochrony wewnątrz i na zewnątrz rynku pracy, prawa do ochrony macierzyństwa, prawa związanego z ochroną dzieci i młodzieży w wymiarze prawnym, socjalnym i ekonomicznym, praw pracowników migrujących i ich rodzin oraz prawa do mieszkania.

W 2011 r. Europejski Komitet Praw Socjalnych przyjął 950 wniosków, w tym 258 wniosków dotyczyło łamania zapisów karty. W sprawozdaniu zwrócono uwagę na znaczny wzrost skarg zbiorowych od 1998 r. Autorzy

podkreślają jednak, że eksperci Komitetu zaobserwowali w wielu państwach członkowskich Rady Europy dużo pozytywnych zmian nie tylko w ich prawodawstwie, ale również w stosowanych praktykach.

Najczęściej skargi dotyczyły łamania następujących praw socjalnych:

- prawo do zabezpieczenia społecznego,
- zapewnienie odpowiednich warunków bezpieczeństwa pracy,
- równe traktowanie pracowników;
- prawo do ochrony zdrowia pracowników,
- prawo do sprawiedliwego wynagrodzenia,
- prawo do pomocy społecznej i medycznej oraz do nauki,
- prawo do równego dostępu do informacji,
- prawo do rozwoju zawodowego.

Zgodnie z wynikami badań Europejskiego Komitetu Praw Socjalnych, kilka państw członkowskich Rady Europy w dalszym ciągu ma problemy z przestrzeganiem praw dzieci. Jednym z nich jest kwestia pracy dzieci. Pomimo powszechnie występujących regulacji w tym obszarze, w wielu państwach ciągle duża liczba dzieci jest angażowana do prac niespełniających kryterium „pracy lekkiej”. Problem ten wynika w dużej mierze z braku właściwie skonstruowanej definicji tego rodzaju pracy oraz wprowadzania niezrozumiałych w świetle Europejskiej karty społecznej ograniczeń stosowania zakazu pracy dzieci.

wiednich dla nich z powodu niebezpiecznego, niezdrowego lub uciążliwego charakteru;

- **prawa rodziny do ochrony społecznej, prawnej i ekonomicznej w zakresie świadczeń społecznych i rodzinnych, rozwiązań podatkowych, zachęcania do budowania mieszkań dostosowanych do potrzeb rodzin, świadczeń dla młodych małżeństw oraz wszelkich innych stosowanych środków;**
- **prawa matek i dzieci do ochrony społecznej i ekonomicznej;**
- **prawa pracowników migrujących i ich rodzin do ochrony i pomocy w zakresie ułatwiania w możliwym zakresie połączenia rodziny pracownika migrującego, któremu zezwolono na osiedlenie się na terytorium Polski*.**

W obszarze „Zatrudnienie, szkolenia i polityka równościowa” Rada Europy zwróciła Polsce uwagę na niską skuteczność działań publicznych służb społecznych oraz nieskuteczne wdrażanie polityki antydyskryminacyjnej wobec osób niepełnosprawnych.

Niepokój ekspertów Komitetu wzbudziły również takie kwestie, jak zbyt niski poziom świadczeń z tytułu bezrobocia, brak możliwości kumulowania okresów ubezpieczenia i zatrudnienia uzyskanych w państwach-stronach, zbyt rygorystyczny wymóg okresu zamieszkania uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej oraz medycznej.

W obszarze „Prawo pracy” wskazano m.in. na niewłaściwe regulacje w zakresie maksymalnej liczby godzin pracy w ciągu doby w przypadku osób pracujących w różnych zawodach, niewłaściwy system rekompensat w postaci dni wolnych za pracę w godzinach nadliczbowych, zbyt krótki okres wypowiedzenia w przypadku umów na czas określony oraz trudną sytuację materialno-bytową osób pracujących na nisko płatnych stanowiskach.

Pozytywnie oceniono prawo obcokrajowców do korzystania z poradnictwa zawodowego, regulacje umożliwiające osobom innej narodowości studiowanie na polskich uczelniach oraz podniesienie poziomu świadczeń dla bezrobotnych.

Zakończenie

Choć przedstawione wyżej regulacje wprowadzone w Polsce i innych państwach członkowskich Rady Europy stanowią jedynie przykłady działań mających na celu implementację Europejskiej karty społecznej, nie ulega wątpliwości, że każde z nich stanowi istotny krok w kierunku poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej Europejczyków. Trzeba bowiem pamiętać, iż do właściwego funkcjonowania zabezpieczenia społecznego, poza wprowadzeniem regulacji prawnych, niezbędne jest zaplanowanie strategii umożliwiającej ich realną implementację.

The European Social Charter in practice

SYLWIA ROSOCHA

SUMMARY: *In May 2012 The European Committee of Social Rights has published its “Activity Report 2011” which looked at the rights of children and young people, the right to maternity protection, rights related to the protection of the family, the rights of minorities, the rights of migrant workers, their families and the right to housing. In 2011 the ECSR adopted 950 conclusions. 258 findings were related to violations of the European Social Charter. Despite many examples of violations of the rights recognized in the Charter, the experts of the Council of Europe have taken many positive developments, also many Member States have changed their legislation and practice to bring the situation into conformity with the European Social Charter.*

* *Activity Report 2011*, The European Committee of Social Rights, Strasbourg 2012, s. 83–84.

Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE oraz sądów polskich

PAULINA ROICKA

doktorantka UW/Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

STRESZCZENIE: *Celem niniejszego tekstu jest analiza niektórych wyroków zapadłych przed Trybunałem Sprawiedliwości UE oraz sądami polskimi w okresie od 2010 r. do chwili obecnej. Omawiane orzeczenia dotyczą ważnej i aktualnej problematyki zabezpieczenia społecznego.*

Wstęp

Celem niniejszego opracowania jest analiza niektórych wyroków zapadłych przed Trybunałem Sprawiedliwości UE oraz sądami polskimi w okresie od 2010 r. do chwili obecnej. Omawiane orzeczenia dotyczą ważnej i aktualnej problematyki zabezpieczenia społecznego. Szeroko obecnie dyskutowana kwestia ustalenia wieku emerytalnego oraz przywilejów emerytalnych dla określonych grup społeczno-ekonomicznych znajduje tutaj egzemplifikację w postaci omówienia orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości dotyczącego osiągnięcia wieku emerytalnego jako przesłanki rozwiązania stosunku pracy (C-159/10, C-160/10) oraz wyroku polskiego sądu w przedmiocie ścisłej wykładni przepisów o wcześniejszej emeryturze (II UK 2/11).

Ustalony na 25 października 2013 r. termin implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z 9 marca 2011 r. w sprawie stosowania praw pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej skłonił do analizy wyroków TS UE oraz Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie dotyczących koordynacji świadczeń zdrowotnych regulowanych rozporządzeniem nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (C-173/09, VI SA/Wa 2083/11).

Kwestia miejsca zamieszkania jako kryterium uprawniające do niektórych świadczeń socjalnych w kontekście unijnej zasady swobody przemieszczania się po terytorium Unii

Europejskiej omówiona została w orzeczeniu Sądu Najwyższego z 8 grudnia 2009 r. (I BU 6/09) oraz Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 13 maja 2011 r. (III AUa 355/10). Powszechne migracje pracowników do innych krajów członkowskich UE w celu poszukiwania zatrudnienia skłoniły do przedstawienia orzeczenia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie (II SA/Wa 774/11) z 21 czerwca 2011 r. dotyczącego unijnej koordynacji zasiłków z tytułu bezrobocia.

Osiągnięcie wieku emerytalnego jako przesłanka rozwiązania stosunku pracy

Przedmiotem rozpoznania przez Trybunał Sprawiedliwości był spór między G. Fuchsem i P. Köhlerem a krajem związkowym Hesja odnośnie do ich przejścia na emeryturę w wieku 65 lat (sprawy połączone C-159/10 oraz C-160/10). Skarżący wnieśli o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie wykładni art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. L 303, s. 16).

Skarżący G. Fuchs i P. Köhler, urodzeni w 1944 r., wykonywali funkcję prokuratora generalnego do momentu osiągnięcia w 2009 r. 65 lat, kiedy to zgodnie z § 50 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej kraju związkowego Hesja (*Hessisches Beamtengesetz* – HBG) powinni nor-

Ubezpieczenie społeczne w Polsce. 10 lat reformowania.

*praca zbiorowa pod redakcją prof. Józefy Hrynkiwicz,
Wydawnictwo Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych,
Warszawa 2011, stron 364*

Recenzja: JANINA PETELCZYC

doktorantka UW

Nakładem wydawnictwa Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych ukazała się książka pod redakcją prof. Józefy Hrynkiwicz pt. *Ubezpieczenie społeczne w Polsce. 10 lat reformowania* poświęcona problematyce zmian, jakie zaszły w systemie zabezpieczenia społecznego i ich wpływie zarówno na sam system, jak i na sytuację dochodową obywateli.

W publikacji znajdują się artykuły ludzi nauki: prawników, ekonomistów, socjologów, a także sędziów. Reformy systemu zabezpieczenia społecznego w Polsce oceniane są z czterech perspektyw: demograficznej, ekonomicznej, prawnej oraz społecznej.

Uwarunkowania demograficzne zostały bardzo szeroko opisane przez prof. Janusza Witkowskiego oraz prof. Zbigniewa Strzeleckiego (obaj z SGH). Autorzy skupili się na omówieniu sytuacji ludnościowej kraju w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat. Prezentowali obecną sytuację oraz prognozę procesów, które mogą zajść w przyszłości. Przyszłość demograficzną Polski przeanalizowano także na tle międzynarodowym.

Sytuacja demograficzna naszego kraju z punktu widzenia ubezpieczeń społecznych będzie kształtować się niekorzystnie: następować będzie systematyczny spadek liczby ludności: z obecnych 38 167 tys. do 35 993 tys. w 2035 r. Przyspieszeniu będzie ulegać proces starzenia się ludności. Nastąpi ubytek ludności w wieku produkcyjnym, spadek liczby dzieci i młodzieży oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym można uzupełnić imigrantami. W tym celu konieczna będzie zmia-

na polityki migracyjnej, bowiem Polska nie jest krajem atrakcyjnym dla imigrantów z Europy Wschodniej, którzy wolą wybierać jako docelowe raczej państwa Europy Zachodniej. Wszystkie te czynniki należy brać pod uwagę przy ustalaniu priorytetów polityki społecznej, a zwłaszcza ubezpieczeń społecznych.

Kolejne teksty koncentrują się na tematyce ekonomicznej. Prof. Stanisław Domański (SGH; INE PAN) skupia się na międzygeneracyjnym podziale majątku i podziale bieżącego PKB jako podstawie systemu emerytalnego. Za punkt odniesienia autor obrał książkę Marka Góry pt. *System emerytalny* z 2003 r., który był jednym z twórców nowych rozwiązań. Dokładnej analizie poddał argumenty za przeprowadzeniem reformy i ich krytykę. Prof. Domański zaznacza, że emerytów postrzega się głównie jako osoby bezproduktywne, które zabierają dochód osób obecnie płacących składki emerytalne. Przeprowadzane analizy ograniczają się do teraźniejszości i bieżącego podziału PKB. Tymczasem nie bierze się pod uwagę kategorii, takich jak zasoby i źródła ich pochodzenia, akumulacja kapitału, zwrot kapitału nagromadzonego w przeszłości, inwestycje w infrastrukturę społeczną i ekonomiczną, z których wszyscy dziś korzystamy. Dodaje ponadto, że dzisiejsi pracownicy wykorzystują kapitał nagromadzony przez obecnych emerytów. Na rzecz spójności międzypokoleniowej działa więc raczej system repartycyjny niż kapitałowy.

Prof. Jerzy Żyżyński (WNE UW) analizuje system emerytalny jako element logiki systemu finansowego gospodarki. Zauważa, że pod-

Ville-Pekka Sorsa (ed.),
Rethinking Social Risk in the Nordics,
Foundation For European Progressive Studies, Helsinki 2011

Recenzja: RAFAŁ BAKALARCZYK
doktorant UW

Ryzyka socjalne od dawna leżą w centrum zainteresowania badań polityki społecznej, a w szczególności systemu zabezpieczenia społecznego. Obszar ten na polskim gruncie akademickim penetrowany jest głównie za pomocą prawniczego języka i narzędzi analizy, rzadziej natomiast przy użyciu politologicznego aparatu pojęciowego i analitycznego. Do złagodzenia owej asymetrii dyscyplinarnej, jeśli chodzi o perspektywę patrzenia na kwestie ryzyka socjalnego, może przyczynić się zapoznanie polskiego czytelnika z publikacją *Rethinking the social risk in nordics*.

To, co w publikacji intryguje, to nie tylko skierowanie uwagi autorów na kraje nordyckie mogące stanowić pod względem zabezpieczenia społecznego ciekawą inspirację, ale także osadzenie problemu ryzyk socjalnych w szerokim kontekście dylematów i przekształceń polityki publicznej, na czele z takimi procesami, jak europeizacja, prywatyzacja, indywidualizacja i – słabiej znana jako pojęcie, aczkolwiek nieźle jako zjawisko – finansjalizacja, a także przechodzenie do gospodarki opartej na wiedzy. Wszystkie te procesy mieszczą się bądź w tle artykułów składających na niniejszą publikację, bądź są analizowane jako zasadniczy problem w poszczególnych tekstach. Ponieważ są to procesy, które występują także w innych krajach, korzyści poznawcze (a w konsekwencji także praktyczne) wykraczają poza obszar nordycki.

W omawianej książce występuje szerokie definiowanie ryzyk socjalnych i ich uwarunkowań. Analizie poddane są nie tylko regulacje zabezpieczenia społecznego w poszczególnych nordyckich państwach, ale też rozmaite czynniki społeczne, polityczne i ekonomicz-

ne mogące wpłynąć na zaistnienie wybranych ryzyk socjalnych. Dla przykładu, polskiego czytelnika może w pierwszej chwili nieco zaskoczyć obecność w publikacji osobnego rozdziału poświęconego edukacji w Danii. Owa szeroka perspektywa – jak przekonujemy się na kartach książki – odzwierciedla całościowy sposób patrzenia na ryzyko i bezpieczeństwo socjalne w krajach skandynawskich. Jednocześnie obraz ten staje się jeszcze bardziej interesujący, jeśli dostrzeżemy dynamikę modelu nordyckiego, jak również jego wewnętrzną niejednorodność.

Wędrowkę po owej różnorodności otwiera tekst Ville-Pekka Sorsy. Autor dostarcza wielu narzędzi, które można zastosować do analizy polityki wobec ryzyk socjalnych także w ramach rodzimego systemu zabezpieczenia społecznego. Pozostałe teksty nie są jednak pisane według zaproponowanego we wprowadzeniu klucza, wobec czego nie stanowią one weryfikacji użyteczności owych narzędzi. Nie wszystkie kraje regionu są w książce reprezentowane (nie ma na przykład nic osobnego o Islandii ani Norwegii, za to większość tekstów dotyczy Finlandii i Szwecji), wobec czego nie otrzymujemy w wyniku lektury pełnego obrazu regionu. Co więcej, artykuły monograficzne odnoszą się tylko do wybranych ryzyk i to nie zawsze ze sobą porównywalnych. To, co można uznać za klamrę spinającą całość, to koncentracja nie na samych ryzykach, ile na politycznych instytucjach i systemowych działaniach wobec nich oraz towarzyszących temu dylematach.

Z tekstu Sorsy płynie zalecenie, by na ryzyka socjalne nie spoglądać wyłącznie jako na

Dane Komisji Europejskiej o sytuacji społecznej i ekonomicznej w Unii Europejskiej

PAULINA ROICKA

doktorantka UW/Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

STRESZCZENIE: *W artykule zawarto krótkie informacje, które ilustrują sytuację społeczno-ekonomiczną w Unii Europejskiej i w Polsce w końcu 2011 r. Dotyczą one m.in. rynku pracy, bezrobocia, nierówności społecznych, ubóstwa i sytuacji gospodarstw domowych. Źródłem danych były raporty opublikowane przez Komisję Europejską.*

Wstęp

W grudniu 2011 r. Komisja Europejska udostępniła kluczowe **dane o sytuacji społecznej i ekonomicznej w państwach członkowskich Unii Europejskiej**¹, obrazujące stan na koniec listopada 2011 r. Analizą objęto okres od początku kryzysu gospodarczego, czyli od końca 2008 r. W badaniach wykorzystano dane statystyczne Eurostatu, statystyki narodowe, dane zgromadzone przez Europejskie Centrum Monitoringu Zmian oraz dane z różnych artykułów i opracowań.

Sytuacja społeczno-ekonomiczna w Unii Europejskiej

Na początku zaprezentowane zostaną główne tendencje w bieżącej sytuacji społecznej i ekonomicznej².

- Po niewielkim, ale stabilnym wzroście stopy zatrudnienia w UE-27 w pierwszym kwartale ubiegłego roku, negatywny trend z połowy 2011 r. stale się umacnia. Stopa bezrobocia osiągnęła w listopadzie 2011 r. nienotowany od dawna poziom 9,8% (10% w przypadku kobiet, 9,7% w przypadku mężczyzn) i tym samym jest o 0,2 p.p. wyższa niż w listopadzie 2010 r.

Stopa bezrobocia jest zróżnicowana w poszczególnych krajach UE-27. Część odnotowała jej spadek w porównaniu z sytuacją sprzed roku, jak na przykład Niemcy o 1,2 p.p., Belgia – 0,7 p.p., Finlandia – 0,7 p.p., Bułgaria – 0,6 p.p. (stopa bezrobocia w listopadzie 2011 r. w tych krajach wyniosła odpowiednio: 5,5%, 7,2%, 7,4%, 10,9%). Z kolei w Hiszpanii, Grecji, Portugalii, na Cyprze oraz w mniejszym stopniu we Włoszech, Wielkiej Brytanii, w Holandii, na Słowenii, a ostatnio również we Francji stopa bezrobocia wzrosła. W drugiej grupie krajów znalazła się Polska, gdzie wskaźnik bezrobocia wzrósł o 0,4 p.p. w porównaniu z listopadem 2010 r. Zgodnie z danymi Komisji Europejskiej w trzecim kwartale 2011 r. bezrobocie w Polsce wyniosło 10%.

- Niekorzystna sytuacja na rynku pracy najsilniej uderzyła w ludzi młodych. Stabilizacja nie trwała długo – stopa bezrobocia zaczęła gwałtownie rosnąć, osiągając w maju 2011 r. szczytowy poziom 5,6 mln pozostających bez zatrudnienia młodych osób, tj. 22,3%. W całym kryzysowym okresie stopa bezrobocia wśród ludzi młodych ogółem wzrosła o 7 p.p. (z 15% w 2008 r.), podobnie jak wskaźnik bezrobocia wśród osób niepracujących, nieuczących się oraz niebiorących

¹ Jeśli nie podano inaczej, to wszystkie dane statystyczne pochodzą z raportu: *EU Employment and Social Situation. Quarterly Review*, European Commission, December 2011, s. 4.

² Ibidem, s. 5–7.

szym przypadku wskaźniki niższe niż średnia unijna odnotowano: w Wielkiej Brytanii – 1,5%, Irlandii – 2,5%, Czechach – 5,2%, na Malcie – 4,0%, w Holandii – 7,8%, Austrii – 9,8%, Rumunii – 8,9%, Słowenii – 6,2%, Słowacji – 7,1%, Francji – 5,9%, Portugalii – 12,1%. W tej grupie znajduje się Polska ze współczynnikiem mierzącym 11,1%. Stopa ubóstwa relatywnego wśród pracowników zatrudnionych na umowy stałe wyniosła w badanym okresie w Polsce 5,3%.

Kolejnym kryterium jest rodzaj gospodarstwa domowego pracowników. Komisja podała analizie gospodarstwa domowe pracowników z dziećmi i bez dzieci na utrzymaniu. Stopa ubóstwa relatywnego pracowników UE-27 wyniosła odpowiednio 10,5% i 6,5%. W Polsce obie wielkości są wyższe od średniej unijnej i wynoszą odpowiednio 13,9% i 7,1%. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem w go-

spodarstwach domowych pracowników z dziećmi na utrzymaniu jest wyższy jedynie w Hiszpanii (14,6%) i Grecji (17,0%). Równie niekorzystna jest sytuacja pracowników bez dzieci.

Zakończenie

Z zaprezentowanych wyżej danych społeczno-ekonomicznych jawi się obraz Europy, która musi zmierzyć się z trudnym wyzwaniem zahamowania negatywnych trendów. Na początku drugiej dekady XXI wieku skutki tych trendów dotkliwie odczuwają społeczeństwa europejskie.

W tym kontekście bardzo ważna staje się odpowiedź na pytanie o rolę systemów zabezpieczenia społecznego w łagodzeniu niekorzystnych skutków kryzysu gospodarczego dla spójności społecznej i utrzymaniu godnego poziomu życia obywateli Unii⁸.

The European Commission data on social and economic situation in European Union

PAULINA ROICKA

SUMMARY: *The present study focuses on current employment and social situation in the European Union as well as on social impact of the crisis and of austerity measures, and finally on the financial situation of households. It presents recent labour market and social trends, in particular employment, unemployment, long-term unemployment, situation of disadvantage group. Analyses of the social situation focuses on poverty rates in Member States, social inequalities and social exclusion. At the end it discusses on in work-poverty and monitoring the financial situation of working poor households.*

⁸ Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela 13.02.2009 r.

Aktualne problemy systemu zabezpieczenia społecznego. Aspekt unijny i krajowy

OLGA KAMIŃSKA rozmawia z prof. UW dr hab. **GERTRUDĄ UŚCIŃSKĄ**, *pracownikiem Instytutu Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, wykładowcą z zakresu zabezpieczenia społecznego, prawa ubezpieczeń społecznych, europejskiego prawa socjalnego, prawa UE i polityki społecznej, ekspertem krajowym ds. realizacji przepisów Unii Europejskiej z zakresu wspólnotowej koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, współpracującym z Komisją Europejską oraz z Uniwersytetem w Gandawie.*

? **OLGA KAMIŃSKA:** *Jakie działania należało podjąć w Polsce w zakresie dostosowania polskich przepisów do regulacji wspólnotowych o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego przed wejściem do Unii Europejskiej?*

GERTRUDA UŚCIŃSKA: W okresie przedakcesyjnym dokonano wielu analiz prawnych dotyczących prawa wspólnotowego i konsekwencji jego zastosowania w polskim porządku prawnym. Sformulowano wnioski dotyczące zmiany polskiego prawa w celu respektowania takich zasad, jak zasada równego traktowania, której stosowanie oznacza, że osoba zamieszkująca na terytorium jednego z państw Unii, do której stosują się przepisy rozporządzenia, podlega obowiązkowi i korzysta z praw wynikających z ustawodawstwa każdego państwa członkowskiego Wspólnoty na tych samych warunkach co obywatele tego państwa. Zasada ta znalazła potwierdzenie i rozwinięcie w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

Wnioski te dotyczyły także zmian dokonanych w celu respektowania innych zasad, jak stosowanie ustawodawstwa jednego państwa członkowskiego, zasady sumowania okresów ubezpieczenia, zatrudnienia lub zamieszkania oraz zasady zachowania praw nabytych lub będących w trakcie nabywania (zwana także zasadą transferu świadczeń).

W wyniku dokonanych analiz i ocen wskazano akty prawne, których regulacje były niezgodne z tymi zasadami. W większości przypadków zmiany prawne zostały wprowadzone. Przyjęto nowe regulacje potrzebne do stosowania przepisów o koordynacji. Zmiany wymagały regulacje oparte na obywatelstwie, a także zasadach terytorialności. Udało się także zmienić ograniczający charakter niektórych polskich regulacji. Wyniki tych analiz prawnych zostały opublikowane.

Wykonano także pionierskie analizy orzeczeń ETS, których dotychczas w Polsce nie było. Trzeba pamiętać, że wyroki te nie były powszechnie dostępne. Zostały one opublikowane i służą do tej pory sędziom i innym ekspertom w rozwiązywaniu trudnych spraw z zakresu koordynacji.

Drugi rodzaj działalności to przygotowania organizacyjne władzy właściwej (ministerstw odpowiedzialnych za zabezpieczenie społeczne) oraz instytucji właściwych i łącznikowych. Działania te polegały na organizacyjnym i merytorycznym włączaniu w proces koordynacji. Zresztą wieloletni proces przygotowania opierał się na dobrej współpracy ekspertów polskich i unijnych z przedstawicielami tych instytucji.

Warto podkreślić, że największą wartością było nawiązanie dobrej współpracy z ekspertami z innych państw członkowskich UE, co daje dobre rezultaty do dzisiaj.

Debaty studencko-ekspertckie Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW oraz Studenckiego Koła Naukowego Zabezpieczenia Społecznego i Ubezpieczeń „Solidaritatis”

KRZYSZTOF JANEK, OLGA KAMIŃSKA, JANINA PETELCZYC, PAULINA ROICKA
doktoranci UW

STRESZCZENIE: *Niniejszy tekst poświęcony został prezentacji debat studencko-ekspertckich, organizowanych przez Zakład Zabezpieczenia Społecznego IPS UW oraz Studenckie Koło Naukowe Zabezpieczenia Społecznego i Ubezpieczeń „Solidaritatis” we współpracy z innymi podmiotami w okresie od 2010 r. do roku bieżącego. Są one owocem inicjatywy studentów z IPS UW, WPiA UW oraz SGH i stanowią wyraz ich zainteresowania aktualnymi zagadnieniami z obszaru zabezpieczenia społecznego ujmowanego interdyscyplinarnie.*

Propozycje zmian rozwiązań dotyczących otwartych funduszy emerytalnych

Warszawa, 12.03.2010 r.

Pierwsza z debat zorganizowanych przez Zakład Zabezpieczenia Społecznego IPS UW oraz studentów i doktorantów prof. Gertrudy Uścińskiej miała miejsce 12 marca 2010 r. i nosiła tytuł *Propozycje zmian rozwiązań dotyczących otwartych funduszy emerytalnych*.

Tematykę debaty przybliżyła prof. Gertruda Uścińska. Pierwsza referentka Marta Samoraj (studentka polityki społecznej na UW) określiła miejsce otwartych funduszy emerytalnych w polskim systemie emerytalnym. OFE pojawiły się wraz z reformą z 1999 r., która poprzez dywersyfikację ryzyka miała zwiększyć odporność polskiego systemu emerytalnego na kryzys. Obecnie OFE stanowią tzw. drugi filar zabezpieczenia emerytalnego.

Jest on obowiązkowy dla pracowników urodzonych po 31 grudnia 1968 r., zaś osoby urodzone między 31 grudnia 1948 r. i 1 stycznia 1969 r. musiały zdecydować, czy pozostają w pierwszym filarze, czy też decydują się na dywersyfikację źródeł przyszłej emerytury. Osoby urodzone przed 1 stycznia 1969 r. muszą pozostać w starym systemie. Część składki pracownika w wysokości 7,3% (2010 r.) przekazywana jest przez ZUS do OFE.

Zgodnie z art. 2 ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych z 1999 r. *przedmiotem działalności funduszu jest gromadzenie środków pieniężnych, ich lokowanie, z przeznaczeniem na wypłatę członkom funduszu po osiągnięciu przez nich wieku emerytalnego, i wypłata okresowych emerytur kapitałowych*. Otwarte fundusze emerytalne są zarządzane przez Powszechnie Towarzystwa Emerytalne, czyli prywatne spółki akcyjne nastawione na zysk. Fundusz i Towarzystwo funkcjonują na rynku kapitałowym, a ich celem jest powiększenie kapitału pochodzącego ze składek. Jednak inwestowanie ze względów bezpieczeństwa jest ograniczone – największa część może być lokowana w obligacje skarbowe, mniejsza (maksymalnie 40%) w akcje, a najmniejsza, bo ledwie 5% – inwestowana za granicą. Raport Komisji Nadzoru Finansowego pt. *Rynek otwartych funduszy emerytalnych 2009* wskazywał, że w grudniu 2009 r. wzrosła liczba inwestycji na giełdzie (do 30,8%) kosztem lokowania aktywów w obligacje (66,6%). Inne inwestycje stanowiły ledwie 2,6%.

Kamil Danielewski (student polityki społecznej na UW) przedstawił projekty Mini-

listka – proporcja osób objętych programami typu MDG jest relatywnie wysoka, jednakże efektywność transferów socjalnych w zabezpieczeniu przed ubóstwem jest niska. W ocenie prelegentki zagadnieniem wymagającym odpowiedniej reakcji jest zjawisko tzw. *non-*

take up, tj. nie pobierania świadczenia mimo istnienia uprawnienia. Dotyczy to również państw z kompleksowym systemem wsparcia dochodowego.

Debatę zakończyła prof. G. Uścińska dziękując referentom, dyskutantom i gościom.

Students and experts debate organized by the Department of Social Security Institute of Social Policy University of Warsaw and Scientific Society of Social Security and Insurance “Solidaritatis”

KRZYSZTOF JANEK, OLGA KAMIŃSKA, JANINA PETELCZYC, PAULINA ROICKA

SUMMARY: *This paper is devoted to the presentation of student-expert debate organized by the Department of Social Security Institute of Social Policy University of Warsaw and Scientific Society of Social Security and Insurance “Solidaritatis” in cooperation with other actors in the period from 2010 to the current year. They are the result of the initiative of students: of Institute of Social Policy University of Warsaw, of Department of Law University of Warsaw and Warsaw School of Economics and are expression of their interest in current issues in the field of social security in its interdisciplinary dimension.*

Noty o autorach

RAFAŁ BAKALARCZYK – doktorant UW; absolwent europejskiej socjologii politycznej w Dalarna Hogskolan; sekretarz pisma naukowego „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje”. Ekspert Fundacji Naukowej Norden Centrum. Specjalizacje się w systemie opieki długoterminowej, nordyckim modelu *welfare state*, gerontologii społecznej, polityce edukacyjnej i problematyce wykluczenia społecznego.

JÓZSEF HAJDÚ – is a professor of law and Head of the Department of Labour Law and Social Security at Szeged University. He is also the head of the Institute for Industrial Relations and Social Security at the Faculty of Law of Szeged University. He was vice-president of the International Society for Labour Law and Social Security between 2006–2009. He has extensive knowledge of national labour law and social security systems and of their coordination at Community level. He has published numerous books and articles on these subject matters. József Hajdú has been national expert in the MISSCEEC II project. He is a member of the Project Directorate of the trESS project. In that context, he is also national expert for Hungary. He was national expert for numerous EU projects on labour law, industrial relations and social security.

KRZYSZTOF JANEK – doktorant UW; student Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, prezes Studenckiego Koła Naukowego Zabezpieczenia Społecznego i Ubezpieczeń „Solidaritatis” działającego na WDiNP UW. Zainteresowania badawcze: ekonomia emerytalna, zabezpieczenie społeczne w krajach Ameryki Łacińskiej, wpływ specjalnych stref ekonomicznych na rynek pracy, rola trzeciego sektora w polityce społecznej.

YVES JORENS – professor European social law and social criminal law at the Faculty of Law, Ghent University (Belgium). After nearly 20 years of research in the specific area of the Community coordination of social security, he is recognised as one of the main international experts in this field. Throughout the years, he has participated in or directed numerous projects on the implementation of the coordination Regulations. He is since many years project director and scientific expert of the trESS Project (Training and reporting on European social security law), the unique project set up by the European Commission, DG Employment, Social Affairs and Social inclusion that informs the EC about the application and implementation of the EU-Regulations 883/2004 and 987/2009 on social security for migrant workers in the Member States. He is member of the Think Tank that looks at the revision of the EU Regulations for a better coordination of long-term care benefits in the European Union. Mr Jorens has also been Scientific Manager of an EC project for the creation and implementation of the agenda of a Conference celebrating the 50th anniversary of social security coordination, held in Prague on 7 and 8 May 2009. He is also Member of the MISSOC secretariat (Mutual Information System on the Social Security Systems of the EU where he is scientific Mentor, responsible for the analytical reports). He was legal co-ordinator of the European 6th Framework project “E4P” (Europe for Patients) dealing with cross-border mobility of patients. He wrote several articles and books on European social (security) law issues, international social fraud and European health care. Mr. Jorens has a solid track in managing large scale (research and training) networks. He is the editor-in- chief of the European Social law Journal. Professor Jorens is currently also director of IRIS, the International Research Institute on Social Fraud, a knowledge centre that gathers relevant information of regional, national and international interest regarding social fraud in the broadest sense of the word.

OLGA KAMIŃSKA – doktorantka UW. Zainteresowania naukowe: zabezpieczenie społeczne, działalność socjalna, ekonomia społeczna.

NICOLE KERSCHEN – is a senior researcher at CNRS, University Paris West Nanterre La Défense / E.N.S. Cachan. She conducts research on European governance, European Employment Strategy (EES), “Open Method of Coordination” (OMC) applied to social inclusion and pensions as well as

the role played by the social partners and civil society in the construction of the European social model. She also researched Europeanization of social policy. She is a member of the trESS network financed by the European Commission and a member of the research project 'Civil society and Europeanization of social policy' financed by the French Research Agency (ANR). Her recent publications include "La stratégie européenne pour l'emploi: un exemple de rencontre entre une politique européenne et le droit communautaire" *Droit social*, N°2, "Towards individualization of social rights in a European perspective" (Polish monthly *Polityka Społeczna*) and "Vers une individualisation des droits sociaux: approche européenne et modèles nationaux", *Droit social* N°2.

KONRAD KIJEWSKI – tegoroczny absolwent polityki społecznej w Instytucie Polityki Społecznej UW oraz student III roku prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Interesuje się tematyką zabezpieczenia społecznego oraz prawa pracy.

ANTONI KOLEK – doktorant UW oraz student II roku studiów magisterskich na kierunku *gospodarka przestrzenna* w Centrum Europejskich Studiów Rozwoju Regionalnego i Lokalnego EUROREG Uniwersytetu Warszawskiego.

MIROSLAW KSIEŻPOLSKI – prof. dr hab., zatrudniony w Instytucie Polityki Społecznej UW od 1975 r. Przewodniczący Rady Naukowej IPS UW. Zajmuje się porównawczą polityką społeczną, zabezpieczeniem społecznym. Autor publikacji z zakresu zabezpieczenia społecznego, porównawczej polityki społecznej, ewolucji i specyfiki polityki społecznej w Polsce w okresie transformacji. W ostatnich latach koncentruje się głównie na charakterystyce modeli polityki społecznej funkcjonujących w krajach rozwiniętych (w tym w Polsce), identyfikacji najważniejszych wyzwań i dylematów stojących współcześnie przed tą polityką oraz analizie strategii rozwiązywania najważniejszych kwestii społecznych.

JANINA PETELCZYC – doktorantka UW. Pisze pracę doktorską na temat pracowniczych programów emerytalnych w Polsce i Europie. Zainteresowania naukowe: zabezpieczenie społeczne, polityka rodzinna, międzynarodowa porównawcza polityka społeczna, socjologia miasta, polityka społeczna w Skandynawii, a także w Brazylii i w państwach Afryki Południowej.

SIMON ROBERTS – is an Honorary Associate Professor at the School of Sociology and Social Policy at the University of Nottingham in the United Kingdom. He has 20 years experience of applied social research. Before joining Nottingham University he was Assistant Director and Acting Director at the Centre for Research in Social Policy at Loughborough University, UK. He is an experienced policy analyst with specialist knowledge of social policies and processes, derived from extensive analysis and evaluation of UK and international government programmes and has wide experience of designing and managing large-scale national and international qualitative and quantitative projects many of which have combined the two approaches. His recent research includes UK, European and international social security and healthcare; equality and discrimination on the grounds of gender, disability, age and sexual orientation; and migration and social security. For more than a decade he has been (variously) UK National Expert and Member of the Editorial Board on the European Commission's Observatory on Social Security for Migrant Workers, UK National Expert, a Visiting International Expert and member of the Think Tank and the pool of Analytic Experts on the European Commission's Training and Reporting on European Social Security network (trESS). He has recently been a National and European Thematic Expert on the European Commission funded study of Gender and Discrimination in Social Protection; a Senior EU Expert on the EU-China Social Security Reform Co-operation Project; and a Senior EU Expert providing training to policy makers and lawyers in the Turkish Social Security Ministry. He has led several high profile projects for UK government including two evaluations of the Disability Discrimination Act and is currently working on an evaluation of UK Equality legislation for the Home Office. He is a member of the Editorial Board of the European Journal of Social Security.

PAULINA ROICKA – doktorantka na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW oraz asystent w Zakładzie Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w Instytucie Pracy i Spraw

Socjalnych. Interesuje się międzynarodową porównawczą polityką społeczną, ze szczególnym uwzględnieniem problemów zabezpieczenia społecznego, zagadnieniami ubóstwa i wykluczenia społecznego.

SYLWIA ROSOCHA – doktorantka na UW; absolwentka europeistyki UW. Przygotowuje pracę doktorską na temat duńskiej polityki *flexicurity*. Pracuje w Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich w Warszawie. Ekspert Fundacji Naukowej Norden Centrum. Współautorka książek: *Społeczeństwa i kultury Europy* (2010), *Polska prezydencja w Radzie Unii Europejskiej* (2011), *Europa Socjalna. Iluzja czy rzeczywistość?* (2011).

BEATA SAMORAJ-CHARITONOW – dr, adiunkt w Instytucie Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, wykładowca w Okręgowej Izbie Lekarskiej w Warszawie. Stypendystka i studentka Freie Universität, Humboldt Universität w Berlinie oraz Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Absolwentka studiów w Instytucie Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, studiów na Wydziale Informatyki Polsko-Japońskiej Wyższej Szkoły Technik Komputerowych w Warszawie oraz studiów w zakresie zarządzania badaniami naukowymi Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Autorka ponad 40 prac naukowych z zakresu polityki społecznej, uczestniczka i kierowniczką w kilkunastu krajowych i międzynarodowych projektach badawczych. Członek Prezydium Zarządu Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej.

KRASIMIRA SREDKOVA – professor in Labour Law and Social Security Law at Sofia University “St. Kliment Ochridski”. Graduated -- Sofia University “St. Kliment Ochridski” in 1975. PhD in Law – Sofia University “St. Kliment Ochridski”. Specializations in Moscow State University “M. V. Lomonossov” (USSR); International Association for Labour Law and Social Security and the University of Szeged (Hungary); University of Vienna (Austria); “Max Planck” Institute for International and Foreign Private Law in Hamburg (Germany); Central and Eastern European Legal Initiative (USA); AOK, Kollogne (Germany); University of Hamburg (Germany); European Center for Consumer Protection in Belgium, in Europe and at the International Level, University of Leuven la Neuve (Belgium). Practicing Lawyer – Sofia Bar Association. Expert in Labour Law and Social Security -- Bulgarian Chamber for Industry and Commerce. Legal expert of the ILO and the European Commission. Editor-in-Chief of the journal “Contemporary law”. Project experiences in more than 20 national, EU and other projects. Participation in a lot of international meetings, seminars, conferences, etc. 205 books, studies and articles in Bulgaria, Germany, Hungary, Lithuania, Poland, Russia, Switzerland, Ukraine and the USA on Labor law, Social Security Law, International Labor Law, Comparative Labor and Social Security Law, Social Law of the European Council, Education.

GERTRUDA UŚCIŃSKA – profesor UW, pracownik naukowy w Instytucie Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego oraz Zakładzie Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych. Specjalizuje się w porównawczej polityce społecznej z zakresu zabezpieczenia społecznego, aspektach prawnych i społecznych rozwiązań międzynarodowych w tej dziedzinie. Kierownik i ekspert w programach badawczych uczelni wyższych i instytutów naukowo-badawczych państw członkowskich UE w związku z realizacją programów badawczych. Autorka raportów krajowych dotyczących implementacji regulacji wspólnotowych dotyczących prawa swobodnego przemieszczania się osób pracujących i członków ich rodzin oraz koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz publikacji z zakresu polityki społecznej, ubezpieczenia społecznego, prawa europejskiego. Członek Zespołu ds. ratyfikacji Europejskiej Karty Społecznej RE. Brała udział w pracach nad ratyfikacją konwencji nr 102 MOP-u o normach minimalnych w dziedzinie zabezpieczenia społecznego oraz w pracach przedakcesyjnych do UE. Obecnie ekspert krajowy w obszarze prawa koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w związku z programami UE w tej dziedzinie. Członek Komitetu Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN.

MARTA WITEK – magistrantka w Instytucie Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego. Zainteresowania badawcze: zabezpieczenie społeczne, międzynarodowa porównawcza polityka społeczna.

MARCIN WOJEWÓDKA – dr, radca prawny, praktyk. Specjalizuje się w doradztwie pracodawcom w zakresie prawa pracy oraz świadczeń pracowniczych. Przez kilkanaście lat aktywności zawodowej współtworzył ponad sto pracowniczych programów emerytalnych we wszystkich formach.

Informacje dla autorów publikacji

Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka. Zeszyty Naukowe Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW to nowy periodyk na naukowym rynku wydawniczym. Wersja papierowa jest pierwotną wersją czasopisma. Wszystkie teksty są recenzowane.

PROCEDURA RECENZYJNA

Nadesłany tekst jest recenzowany w trybie *double-blind review proces*, w którym autor(zy) i recenzenci nie znają swoich tożsamości.

Recenzja ma formę pisemną i kończy się jednoznacznym wnioskiem o dopuszczeniu artykułu do publikacji bez poprawek, o dopuszczeniu artykułu do publikacji z poprawkami lub o jego odrzuceniu.

Recenzja sporządzana jest na formularzu zamieszczonym na stronie internetowej Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW.

ZASADY PUBLIKOWANIA W ZESZYTACH NAUKOWYCH ZZS IPS UW

Zasady publikacji są zgodne z wymogami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Prace przygotowane niezgodnie z zamieszczonymi poniżej formalnymi wymaganiami nie będą przyjmowane do redakcji.

1. Do redakcji należy przesłać pocztą elektroniczną w jednym pliku:

- **tekst** w edytorze Word; w tekście prosimy używać wyłącznie koloru czarnego (dotyczy czcionki, tabel, wykresów, aneksów);
 - **pismo do redakcji**, w którym autor zwraca się do niej o wydrukowanie pracy w czasopiśmie (jest to formalna zgoda autora na publikację pracy w wersji papierowej), podaje pełne imię i nazwisko, tytuł naukowy (zawodowy) lub stopień naukowy, dokładny adres do korespondencji, adres poczty elektronicznej, numer telefonu kontaktowego (tel. kom.), miejsce pracy, uczelnię oraz krótką notkę o sobie;
 - **oświadczenie** o tym, że nadesłany materiał nie był dotąd publikowany i został przedłożony wyłącznie do redakcji *Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka. Zeszyty Naukowe Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW*;
2. **Warunkiem opublikowania tekstu jest pozytywna opinia recenzenta potwierdzona decyzją redaktor naczelnej oraz uwzględnienie zgłoszonych przez recenzenta i redaktor naczelną uwag i poprawek.**
 3. W przypadku tekstu dwojga lub więcej autorów prosimy o dokładnie podanie, na czym polegał wkład każdego z autorów oraz jaki jest jego procentowy udział w tekście. Redakcja powinna uzyskać również informację o źródłach finansowania publikacji, wkładzie instytucji naukowo-badawczych, stowarzyszeń i innych podmiotów.
 4. *Ghostwriting i guest authorship* są przejawem nierzetelności i wszelkie wykryte przypadki będą demaskowane, włącznie z powiadomieniem odpowiednich podmiotów.
 5. Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania w nadesłanych materiałach niezbędnych skrótów, poprawek redakcyjnych, zmian tytułu i innych zgodnie z wymaganiami czasopisma bez porozumienia z autorem.
 6. Redakcja nie zwraca przesłanych tekstów oraz materiałów niezamówionych.
 7. Autorzy opublikowanych artykułów otrzymają bezpłatnie jeden egzemplarz czasopisma przesłany pod wskazany adres korespondencyjny.

SPOSÓB PRZYGOTOWANIA MATERIAŁÓW DO PUBLIKACJI

1. Objętość tekstu nie powinna przekraczać 1 arkusza wydawniczego (20 stron maszynopisu).
2. Podstawowy tekst artykułu powinien być pisany Times New Roman **12 pkt. z półtora odstępem i z wcięciami akapitowymi**. Tekst powinien być ponumerowany.
3. Tytuł każdego tekstu prosimy podać w językach: polskim i angielskim.
4. Po tytule podajemy imię i nazwisko autora/autorów oraz jego/ich miejsce pracy oraz **krótkie streszczenie w języku polskim** (ok. 1000 znaków). Streszczeń nie dołączamy do recenzji publikacji.

5. Na końcu artykułu umieszczamy **streszczenie w języku angielskim** (ok. 1000 znaków). Nie dotyczy recenzji publikacji.
6. Artykuł powinien zawierać **słowa kluczowe w języku polskim i w języku angielskim**.
7. Śródtytuły użyte w tekście powinny mieć zróżnicowany stopień i wyróżnienie.
8. Nadesłany tekst powinien mieć wstęp, cel pracy, metodologię, wyniki badań i analiz, podsumowanie lub wnioski, wykorzystaną literaturę.
9. **Przypisy** – komentarze, objaśnienia, uwagi dodatkowe autorów lub wydawcy odnoszące się do wskazanych wyrazów, zwrotów lub fragmentów tekstu umieszczamy na dole strony. Przypisy powinny mieć numerację liczbowa. W przypadku tylko dwóch przypisów należy stosować dla oznaczenia znaki graficzne (jedna gwiazdka i dwie gwiazdki).
10. **Przypisy bibliograficzne** prosimy umieszczać na dole strony według następującego schematu:
 - inicjał imienia i pełne nazwisko autora
 - tytuł publikacji zapisany kursywą
 - wydawnictwo, miejsce wydania i rok wydania
 - ewentualnie strona lub zakres stron
 UWAGA: Każdy element przypisów bibliograficznych należy oddzielić przecinkiem, a na końcu wstawić kropkę.

Przykłady

- N. Barr, P. Diamond, *Reforming pensions: Principles, analytical errors and policy directions*, „International Social Security Review” 2009, Vol. 62, No 2.
- L. Frackiewicz, *Karta praw człowieka starego*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1985, s. 24–34.
- K. Hirose, *Pension reform in Central and Eastern Europe in times of crisis, austerity and beyond*, Raport ILO, Budapest 2011, s. 23.
- Z. Jacukowicz, *Koszt indywidualnych wynagrodzeń, a szara strefa płac*, „Polityka Społeczna” 2006, nr 8, s. 9–12.
- E. Kryńska (red.), *Flexicurity w Polsce, diagnoza i rekomendacje*, MPiPS, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2009, s. 56.
- M. Książkowski, *Polityka społeczna. Wybrane aspekty porównań międzynarodowych*, Biblioteka Pracownika Społecznego, „Śląsk”, Katowice 1999.
- A. Kurzynowski, wystąpienie w dyskusji sesji plenarnej pt. *Dylematy polityki społecznej*, XXX Konferencja polityków społecznych pt. „Polityka społeczna w dobie postępu i rozwoju społeczno-gospodarczego”, Łochów 14–16.05.2012 r.
- K. Müller, *Privatizing Old-age Security: Latin America and Eastern Europe Compared, Research Report*, Frankfurt; [za:] M. Żukowski, *Reformy emerytalne w Europie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2006.
- A. Reilly, *Raport Pensions at a glance 2011*, referat na międzynarodowej konferencji pt. „Reforma systemów emerytalnych w Europie Centralnej i Wschodniej”, Warszawa, 6–7.10.2011 r.
- Rocznik Statystyczny 2008*, GUS, Warszawa 2009.
- Rocznik statystyczny ubezpieczeń społecznych 2006–2008*, ZUS, Warszawa 2009.

W przypadku **odesłania do tekstu w pracy zbiorowej** przypis należy zapisać następująco:

- inicjał imienia i pełne nazwisko autora/autorów
- tytuł rozdziału zapisany kursywą
- [w:]
- inicjał imienia i pełne nazwisko redaktora/redaktorów pracy zbiorowej, ewentualnie skrót „(red.)”
- tytuł publikacji pracy zbiorowej zapisany kursywą
- wydawnictwo, miejsce i rok wydania
- zakres stron

UWAGA: Każdy element odesłania do tekstu w pracy zbiorowej należy oddzielić przecinkiem, a na końcu wstawić kropkę.

Przykłady

- G. Gorzelak, *Kryzys finansowy w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, [w:] A. Tucholska, *Europejskie wyzwania dla Polski i jej regionów*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
- M. Góra, *Koszty, oszczędności oraz efekty zewnętrzne związane z wprowadzeniem nowego systemu emerytalnego*, [w:] *Nowy system emerytalny w Polsce – wpływ na krótko- i długoterminowe perspektywy gospodarki i rynków finansowych*, Zeszyty BRE Bank – CASE nr 57.

T. Szumlicz T., *Emerytury dla kobiet – otoczenie kontra system*, [w:] P. Błędowski (red.), *Między transformacją a integracją. Polityka społeczna wobec problemów współczesności*, SGH, Warszawa 2004.

Jeśli publikacja była już cytowana w tekście i jest to jedna z co najmniej dwóch przywołanych prac danego autora, stosuje się zapis: inicjał imienia i nazwisko, początek tytułu kursywą, wielokropek, skrót „op. cit.”, ewentualnie numery stron.

Przykłady

M. Książkowski, *Polityka społeczna...*, op. cit., s. 23–45.

K. Hirose, *Pension reform in Central and Eastern Europe...*, op. cit., s. 34.

E. Kryńska (red.), *Flexicurity w Polsce...*, op. cit.

Powołania na dokumenty elektroniczne powinny zawierać:

- autora(autorów)
- tytuł (w formie występującej w źródle)
- typ nośnika podany w nawiasie kwadratowym, np. [online]
- można sprecyzować także typ publikacji, np. [baza danych online]
- wydawcę i miejsce wydania
- datę wydania
- stronę internetową
- datę pobrania

UWAGA: Każdy element powołania na dokumenty elektroniczne należy oddzielić przecinkiem, a na końcu wstawić kropkę.

Przykłady

Averting The Old Age Crisis. Policies to Protect the Old and Promote Growth, A World Bank Policy Research Report, Oxford University Press, New York 1994, na stronie www.springerlink.com/content/8234258m0r23w13m; pobrano 23.05.2012.

M. Ludwiński, *Wiedza o finansach – jak powstawał KRUS?* dla Wydawnictwa Naukowego, na stronie <http://www.twoja-firma.pl/wiadomosc/16813645,wiedza-o-finansach-jak-powstal-krus.html>, pobrano 24.05.2012.

D. Stańko, *Wpływ systemu emerytalnego na gospodarkę*, [za:] M. Góra, *System emerytalny*, Warszawa 2009, na stronie http://inepan.waw.pl/pliki/studia_ekonomiczne/Studia%202010%203%204%20stanko.pdf, pobrano 10.05.2012.

Sprawozdanie z działalności Komisji Nadzoru Finansowego w 2011 r., raport Komisji Nadzoru Finansowego, na stronie www.knf.org.pl, pobrano 28.04.2012.

Zielona księga na rzecz adekwatnych, stabilnych i bezpiecznych systemów emerytalnych w Europie, Komisja Europejska, Bruksela, 7.07.2010 r., KOM(2010)3650 wersja ostateczna, na stronie <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0365:FIN:PL:PDF>, pobrano 18.03.2012.

11. W przypadku **powoływania polskiego aktu prawnego** prosimy stosować zapis:

DzU z 2003 r., nr 65, poz. 595 z późn. zm.

W przypadku **powoływania unijnego aktu prawnego** prosimy stosować zapisy:

Dz.U. L 157 z 15.6.2011, s. 1.

W przypadku **powoływania polskich orzeczeń sądowych** prosimy stosować następujące zapisy:

Wyrok SN z 12 II 2010 r., I CSK 430/07

Wyrok TS UE z 22 V 2008 r. w sprawie *Nerkowska przeciwko ZUS* C-499/06

12. **Literaturę** umieszczamy na końcu tekstu w kolejności alfabetycznej. Tytuły czasopism podajemy w pełnym brzmieniu w cudzysłowie.

LITERATURA

Averting the Old Age Crisis. Policies to Protect the Old and Promote Growth, A World Bank Policy Research Report, Oxford University Press, New York 1994.

Barr N., Diamond P., *Reforming pensions: Principles, analytical errors and policy directions*, „International Social Security Review” 2009, Vol. 62, No 2.

Golinowska S. (red.), *Bazowe systemy emerytalno-rentowe w świecie*, Studia i Materiały, z. 16(389), IPiSS, Warszawa 1993.

Golinowska S. (red.), *Dodatkowe systemy emerytalne w świecie*, Studia i Materiały, z. 9(399), IPiSS, Warszawa 1994.

Księżopolski M., *Polityka społeczna w różnych krajach i modele polityki społecznej*, [w:] G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny (red.), *Polityka społeczna*, PWN, Warszawa 2007.

Müller K., *Privatizing Old-age Security: Latin America and Eastern Europe Compared, Research Report*, Frankfurt; za M. Żukowski, *Reformy emerytalne w Europie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2006.

Pensions at a Glance: Retirement-Income Systems in OECD countries, OECD Publishing, Paris 2011.

Smeeding T.M., Williamson J., *Income maintenance in Old Age: What Can Be Learned From Cross-National Comparisons*, Luxembourg Income Study Working Paper no. 263, Luxembourg 2011.

Stańko D., *Wpływ systemu emerytalnego na gospodarkę*, [za:] M. Góra, *System emerytalny*, Warszawa 2009, na stronie http://inepan.waw.pl/pliki/studia_ekonomiczne/Studia%202010%203%204%20stanko.pdf, pobrano 10.05.2012.

Population Prospects: the 2011 (2011), Volume I i II: Comprehensive Tables, United Nations, New York.

Żukowski M., *Wielostopniowe systemy zabezpieczenia emerytalnego w Unii Europejskiej i w Polsce*, Zeszyty Naukowe, Zeszyt 151, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 1997.

13. Adresy internetowe podajemy na końcu literatury z datą pobrania.

STRONY INTERNETOWE

<http://europa.eu/volunteering/pl/home2>, pobrano 18.08.2012.

<http://delegowanie.pl/content/planowana-nowelizacja-tytu%C5%82%C3%B3w-ii-rozporzadze-%C5%84-8832004-oraz-9872009>, pobrano 17.05.2012.

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2012/04-18/0121/P7_TA-PROV\(2012\)0121_PL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2012/04-18/0121/P7_TA-PROV(2012)0121_PL.pdf), pobrano 17.05.2012.

14. Akty prawne podajemy po literaturze i stronach internetowych (kolejność wg daty wydania)

AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (DzUz 1991 r., nr 7, poz. 24 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (tekst jedn. DzU z 2004 r., nr 8, poz. 66 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jedn. DzU z 2004 r., nr 8, poz. 67 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. DzU z 2009 r., nr 153, poz. 1227 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (DzU z 2008 r., nr 237, poz. 1656 z późn. zm.).